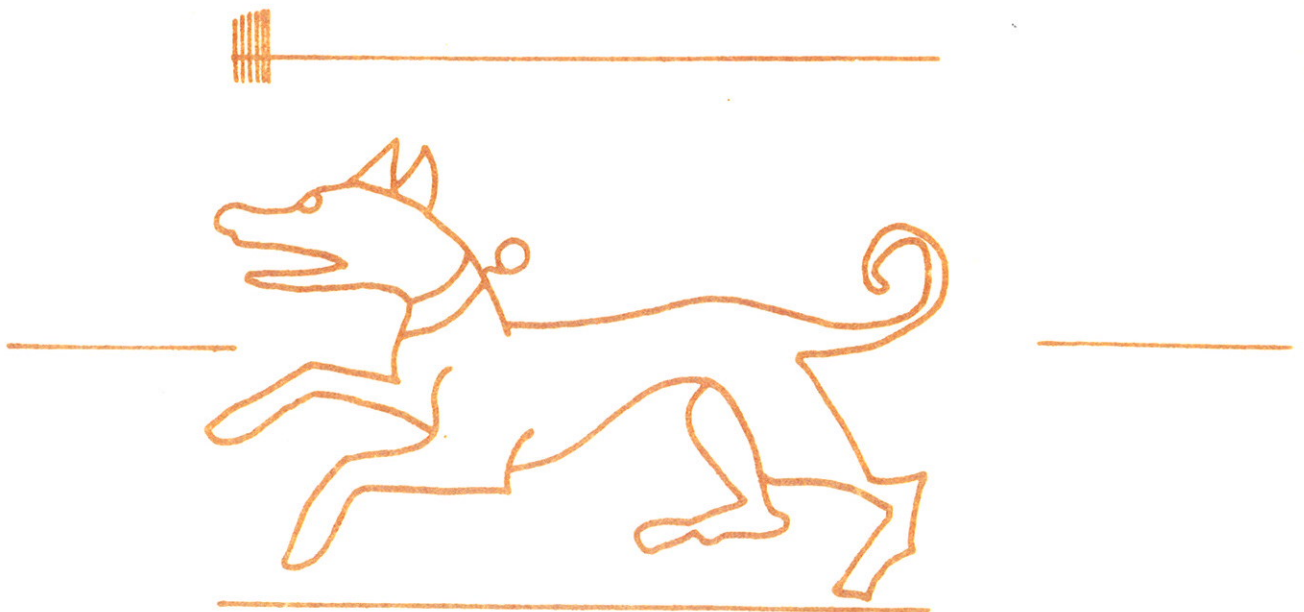

QUADERNS
DE SUECA

V

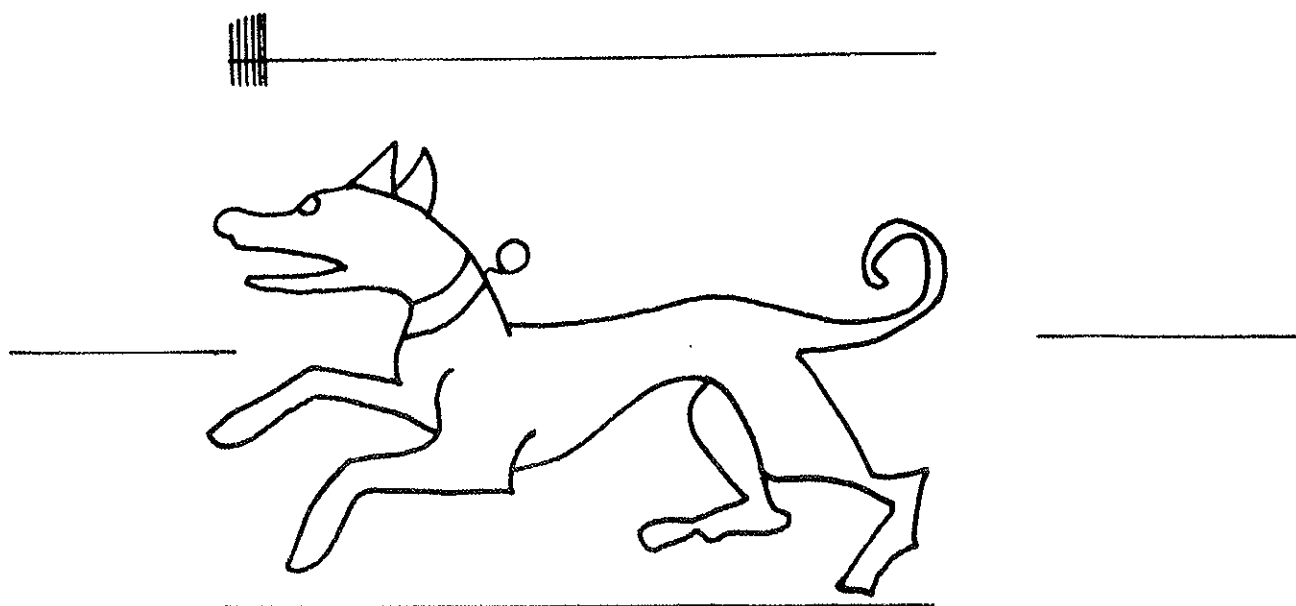
SUECA, JUNY 1984

QUADERNS DE SUECA

V

*QUADERNS
DE SUECA*

V

SUECA, JUNY 1984

Consell de redacció

Josep Aznar, Antoni Carrasquer,
Josepa Cortès, Vicent Ferri,
Antoni Furió, Alfred Guillem,
Rosa Roig, Salvador Vendrell

Consell assessor

Fermí Cortès, Andreu de Sales Ferri,
Joan Fuster, Josep Palàcios, Vicent Ros

Redacció i administració

Arxiu Municipal de Sueca,
Pl. Ajuntament 1, Sueca. Telèfon 170 00 50

Edita: Publicacions de l'Ajuntament de Sueca.

Tiratge: 500 exemplars.

I.S.B.N.: 84-505-0109-1.

Dipòsit legal: V-1096-1984.

Imprès a la Impremta Palàcios, Jaume I, 40. Sueca.

ÍNDIX

FRONTISPICI

Miquel Guillem: <i>Dibuix</i>	5
---	---

ESTUDIS

Josepa Cortès: <i>Filigranes medievals de l'Arxiu Municipal de Sueca (1399-1500)</i>	9
Eduard Josep Gay Gay: <i>L'Arxiu Parroquial de Polinyà</i>	49
Eduard Josep Gay Gay: <i>Polinyà i el problema morisc</i>	53
Rafael Matoses Cuquerella: <i>L'establiment de terres a Sueca. La qüestió social de l'erm al segle XVIII</i>	55
Josep Aznar i Garcia: <i>Simó Vila i Vendrell (1856-1933). Aprenentatge i activitat científica</i>	79
José A. Benedito Beltrán: <i>Catálogo de la colección de cuadros del Excmo. Ayuntamiento de Sueca</i>	93
Antoni Carrasquer, Josepa Cortès, Andreu de Sales Ferri i Antoni Furió: <i>Catàleg de la premsa periòdica a Sueca (1868-1984)</i>	113
Josepa Cortès i Antoni Furió: <i>Catàleg de la Biblioteca de l'Ajuntament de Sueca (Addenda)</i>	135

MISCEL·LÀNIA

Fermí Cortès: <i>Tradicions marianes de Sueca: la Mare de Déu de la Bonaguia</i>	138
Joan Fuster: <i>Sueca fa cent anys</i>	140
Josep Palàcios: <i>Un fet que apareix en els llibres</i>	142
Fermí Cortès: <i>La decadència de les festes</i>	143
Joan Fuster: <i>Coses del meu poble</i>	145
Josep Palàcios: <i>Els bous, Bernat i Baldoví i algunes altres diversions</i>	147
Joan Fuster: <i>Per què, precisament, en setembre</i>	150
Joan Fuster: <i>Reflexió per a la festa</i>	151
Fermí Cortès: <i>La llibreria de Bernat i Baldoví</i>	153
Fermí Cortès: <i>El concurs de paelles</i>	154
Fermí Cortès: <i>Onomàstica i toponímia de Sueca als finals del segle XV</i>	155

BIBLIOGRAFIA

Josep Manuel San Abdon: <i>Dues novel·les de Josep Franco</i>	159
Bibliografia local	162
Publicacions rebudes	166

FILIGRANES MEDIEVALS
DE L'ARXIU MUNICIPAL DE SUECA
(1399-1500)

per

Josepa Cortès

L'estudi i recopilació de les filigranes dels nostres venerables papers fa temps que ha deixat de considerar-se com un entreteniment o divertimento erudit, una mica anecdòtic i marginal al conreu de la història, per passar a convertir-se en una inestimable ciència auxiliar de la disciplina històrica. Efectivament, gràcies a les marques d'aigua que els fabricants de paper estampaven sobre els seus productes a manera de distintiu d'origen i com a garantia de la qualitat del material, podem avui identificar la procedència del suport físic dels impresos i manuscrits servats als nostres arxius i biblioteques. Podem també esbrinar la difusió que assoliren determinades fàbriques, traçar les rutes comercials i els punts finals de destí d'aquesta producció paperera. Més enllà, encara, de l'estudi intrínsec del paper, de la seua fabricació, origen i difusió, les filigranes constitueixen una valuosa ajuda per a la datació de textos, literaris i documentals, la cronologia dels quals és dubtosa o incerta per absència de tota referència temporal. En aquest cas, la identificació de les marques d'aigua pot contribuir a fixar unes dates aproximades a la confecció del text estudiat.

El cas valencià és particularment interessant per a l'estudi de les filigranes a causa de la gran importància aconseguida per la indústria paperera a casa nostra, especialment a la ciutat de Xàtiva, el paper de la qual era conegut i estimat ja abans de la conquesta cristiana del segle XIII. D'uns deu anys ençà, el departament d'Història Medieval de la Universitat de València ha encetat la tasca de recopilació i elaboració de repertoris de filigranes procedents dels arxius valen-

cians¹. En aquesta aportació, ja des del Departament de Paleografia de l'esmentada universitat, es pretén donar notícia de les marques d'aigua medievals existents a l'Arxiu Municipal de Sueca a partir d'una recerca per totes les sèries que conformen el fons antic d'aquest dipòsit arxivístic: protocols notariais, actes del Justícia, padrons de riquesa i formularis notariais, des de 1399, any del primer volum en paper, fins 1500.

He tingut en compte en la confecció d'aquest dossier la metodologia proposada per C. M. Briquet², posteriorment recollida per Sánchez Real³, que consisteix bàsicament a reproduir el motiu de les marques, la disposició dels corondels i puntillons en els fulls, les mesures del paper (cal tenir en compte que moltes vegades les barbes han estat retallades en enquadrar els volums) i la descripció de la filigrana així com del seu possible origen. Aquesta darrera apreciació resulta difícil de precisar no sols per la semblança de molts motius, ampleament difosos i amb lleugeres variacions, sinó també perquè moltes fàbriques copiaven les marques d'altres papers que, per la seua qualitat, havien assolit una gran estimació. És el cas, per exemple dels "Cap de bou" i "Mà", tan abundants en els arxius europeus a causa de la fama de bon paper servit per aquesta marca i que dificulta enormement la seua atribució concreta a un determinat molí. És clar que no únicament les filigranes sinó l'observació atenta de les fibres vegetals, les coles usades, la presentació i acabat dels fulls, el color, la distribució dels corondels i puntillons i, encara, els defectes de fabricació, poden completar i arrodonir un examen definitiu que establezca la procedència exacta del paper. Finalment, cal assenyalar que la possible datació d'un text, insinuada per la marca d'aigua, vindria corroborada també per la tinta emprada i la grafia de l'escrivà, elements auxiliars igualment estimables.

El segle XII està considerat com el moment de màxim esplendor del paper de Xàtiva, deixant de banda ací els fabulosos orígens que se li han atribuït així com el poc coneixement que encara tenim sobre la seua introducció precisa en l'Alta Edat Mitjana. La data de 1056 és, ara per ara, la primera notícia documental sobre l'existència de molins paperers a la capital de la Costera⁴. Un segle

¹ LÓPEZ PLA, J., MARTÍN CREGO, M. J.: "Filigranas del Archivo Municipal de Castellón de la Plana ("Manual de Consells?")". *Ligarzas*, 5 (València, 1973), 7-109.

DOÑATE SEBASTIÀ, J. M.^a: "Filigranas del Archivo Municipal de Villarreal". *Ligarzas*, 5 (València, 1973), 111-244.

CABANES, M.ª L., CÁRCEL, M., YAGO, C.: "El Archivo de la Colegiata de Játiva y sus filigranas". *Ligarzas*, 6 (València, 1974), 5-120.

² BRIQUET, C. M.: *Les filigranes*, IV vols. Amsterdam, 1968.

³ SÁNCHEZ REAL, J.: "Las filigranas del papel". *Ligarzas*, 4 (València, 1972), 259-266; "Criterios a seguir en la recogida de filigranas". *Ligarzas*, 6 (València, 1974), 361-371.

⁴ VALLS i SUBIRÀ, O.: *El papel y sus filigranas en Catalunya*. 2 vols. Amsterdam, 1970.

després, la ciutat gaudiria de gran fama en la fabricació de paper, que li permetria d'exportar-lo a Orient i a Occident, encara que al mateix temps començaren a sorgir molins paperers per tot Catalunya. Al segle XIV, i malgrat les disposicions proteccionistes de Pere el Cerimoniós (1338) exigint el manteniment de l'antiga qualitat i tamany del paper, la decadència s'emparava de Xàtiva mentre irrompia amb força el material procedent d'Itàlia. El fracàs del paper xativenc, cal cercar-lo en una defectuosa trituració de les fibres de lli o de cotó, que li donaven una aparença de fregall i el feia poc competitiu en front de l'acabat perfecte del paper italià, introductor, d'altra banda, de la filigrana al segle XIII, període en què es renovaren les fàbriques de la península veïna. El perfeccionament de la fabricació del paper italià tingué el seu origen en una millor trituració de les fibres i en l'encolat a base de resines i altres coles de procedència animal que proveïen el paper d'una capa impermeable; s'aconseguia també el satinat fregant el paper amb pedres, cilindres o a colps de martell.

Com a conseqüència de la major competència del paper italià, es produí un canvi d'orientació en la direcció de les importacions i exportacions, i així, mentre Xàtiva tancava les seues portes al mercat exterior, les raimes procedents d'Itàlia, especialment de Venècia, Gènova, Fabriano, Pàdua i Savona abastien el consum valencià, primerament als manuscrits, i posteriorment, a la impremta. En opinió d'Oriol Valls, el fet que la ciutat de València fos el port per on entrava a la península el paper italià contribuí a l'enfonsament de la indústria autòctona⁵.

Aquesta hegemonia del paper italià queda ben palesa en la recopilació de les filigranes de Sueca, la majoria de les quals denoten aquest origen. No és descartable la presència de material autòcton, com ara un procedent possiblement de Campanar, ja que la marca d'aigua representa l'escut de la ciutat de València, i també d'altres papers, més difícils d'identificar, que podrien haver imitat les filigranes forànies en un intent de prestigiar la pròpia producció. El catàleg següent recull els motius de les filigranes, ordenats alfabèticament, amb indicació expressa del fons de procedència i la possible identificació resultant de la comparació amb els repertoris ja publicats⁶.

⁵ VALLS i SUBIRÀ, O.: *La historia del papel en España*. 2 vols. Madrid, 1978-80; Cfr. HINOJOSA MONTALVO, J.: "Sobre mercaderes extrapeninsulares en la Valencia del siglo XV". *Saitabi*, XXVI (Valencia, 1976), 59-87.

⁶ BRIQUET, *Ob. cit.*; VALLS i SUBIRÀ, *Obs. cit.*; LÓPEZ PLA, *Ob. cit.*; DOÑATE, *Ob. cit.*; CABANES, *ob. cit.*; BOFARULL SANS, F.: "La Heráldica en la filigrana del papel". *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras*, VII (Barcelona, 1901), 485-556; *Los animales en las marcas del papel*. Villanueva y la Geltrú, 1910; ARIÑO RICO, L.: "Filigranas de Mosqueruela". *Ligarzas*, 6, (València, 1974), 121-359; SÁNCHEZ REAL, J.: "Las filigranas de animales en los archivos de Tarragona". *Boletín Arqueológico*, 61-64 (Tarragona, 1958); *El papel y sus filigranas en los incunables tarraconenses*. Tarragona, 1980.

CATÀLEG DE FILIGRANES

ÀGUILA

Filigrana de procedència italiana, s'utilitzà en dues variants: la simbòlica de sant Joan, aureolada i amb un llibre, i la que apareix als papers de l'A. M. S. Segons Bofarull, deixà d'utilitzar-se, a Tarragona i Barcelona, als voltants del 1400.

1. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 2. *Protocol notarial*, 1399.

ALA I URPA

Representació d'au de presa en vol. Motiu rar com a filigrana. Procedència desconeguda, possiblement francesa.

2. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 14. *Actes del Justícia*, 1489.

ÀNCORA

La filigrana representa una àncora sense cep, dins un cercle. Segons Briquet podria procedir del Piemont.

3. (315 x 445 mm.) Fons Antic, 14. *Carta del Justícia de la Pobla de l'Ardiaca*, 1492.

ÀNEC

Marca de procedència italiana.

4. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 2. *Protocol notarial*, 1399.

BRIQUET, núm. 12.103.

ANELL

De procedència italiana, aquesta filigrana va ser registrada com a pròpia per un paperer de Coni (Piamont) anomenat Piccolpasso, el 1474.

5. (300 x 445 mm.) Fons Antic, 2 bis. *Actes del Justícia*, 1440.

ARIÑO, núm. 47.

VALLS (1980) II, núm. 5.

ARC

L'abundància d'aquesta filigrana no permet atribuir-la a un sol molí. Originària de Fabriano (Itàlia), passà a França (Champagne) i a la resta d'Europa.

6. (295 x 450 mm.) Fons Antic, 1. *Protocol notarial*, 1399.

7. (300 x 450 mm.) Fons Antic, 219. *Tutela Pere Reguart*, 1411-27.

BALANÇA

Va ser utilitzada durant dos segles per molins paperers de França i Itàlia. Aquesta variant, la balança amb plats triangulars, sembla originària de Venècia.

8. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 229. *Padró de riquesa*, 1453.

CAMPANA

Motiu d'ús antic, fou un dels primers a emprar-se com a marca de paper ja en el segle XIV. Origen italià.

9. (295 x 450 mm.) Fons Antic, 24. *Actes del Justícia*, 1500.

10. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

CAP DE BOU

Es un dels motius més utilitzats com a marca de paper des dels primers moments de la introducció de la filigrana en el XIV. Tanmateix, el seu ús desapareix a finals del segle XVI. Les variants ací presentades semblen de procedència italiana, caracteritzades per la simplificació del dibuix, on sols es representen de manera esquemàtica els ulls i els narius del bou. Aquesta marca era símbol de bona qualitat. Els papers on apareixen aquestes filigranes del cap de bou són originaris de la Marina, (Calp, Benissa...), zona on va ser redactat el formulari notarial, motiu pel qual no apareixen en cap altre document de l'A. M. S.

11. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

12. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

13. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

14. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

BOFARULL (1910), núm. 75.

15. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

16. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari notarial*, s. XVp.

CARRO

Representació estilitzada i primitiva d'un carro de dues rodes, de dibuix quasi pla. Segons Briquet, és de procedència italiana i fou autoritzat a utilitzar-la a mitjans del segle XV el piemontès Antonio Piccolpasso, juntament amb la de l'anell amb diamant.

17. (310 x 420 mm.) Fons Antic, 5. *Actes del Justícia*, 1471.

ARIÑÓ, núm. 104.

VALLS (1980) II, núm. 45.

CAVALL

Motiu poc usat com a marca de fàbrica. Aquesta presenta el cavall, sense fre, al-

çant la pota de davant i és una variant italiana, de Venècia. També apareix, amb característiques diferents, en papers de molins alemanys.

18. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 229. *Padró de riquesa*, 1453.

CERCLE

Aquesta filigrana i les nombroses variants que adoptà s'utilitzà tant a França com a Itàlia (Gènova). La núm. 20 d'aquest catàleg, sembla la representació d'una esfera; s'aconsegueix l'efecte de perspectiva creuant-la amb una línia en forma d'arc; a més, porta les inicials (FM) del fabricant del paper.

19. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 229. *Padró de riquesa*, 1453; (300 x 445 mm.) *Idem*, 3. *Actes del Justícia*, 1457.

20. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 6. *Actes del Justícia*, 1478.

21. (295 x 450 mm.) Fons Antic, 24. *Actes del Justícia*, 1500.

VALLS (1980) II, núm. 50.

CLAUS

Marca de procedència italiana.

22. (295 x 450 mm.) Fons Antic, 1. *Protocol notarial*, 1399.

BRIQUET, núm. 3.841.

CORONA

D'origen italià, la bona qualitat del seu paper donà nom a un format fabricat a Perugia.

23. (300 x 440 mm.) Fons Antic, 4. *Actes del Justícia*, 1467.

BRIQUET, núm. 4.645.

24. (310 x 420 mm.) Fons Antic, 5. *Actes del Justícia*, 1471.

VALLS (1980) II, núm. 142.

CREU

La gran difusió d'aquesta filigrana per totes les papereres d'Europa fa difícil d'establir el seu origen primitiu. Les variants són també nombroses: creu llatina, grega...

25. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 15. *Actes del Justícia*, 1491.

26. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 8. *Actes del Justícia*, 1480.

ESCUR

La filigrana heràldica, utilitzada amb profusió a totes les papereres europees, no es generalitza a la península fins al segle XVIII. Tanmateix, a les terres catalanes apareix en els papers procedents dels molins de Girona, Barcelona i Campanar a

València, d'on sembla ser originària la de l'A. M. S., que representa l'escut de la ciutat.

27. (310 x 450 mm.) Fons Antic, 7. *Actes del Justícia*, 1479.

VALLS (1980) II, núm. 116.

BOFARULL (1901) pp. 543-545.

FLOR

Totes les filigranes incloses en aquest apartat són variants d'un mateix tipus, de dibuix simple i d'origen italià.

28. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 14. *Actes del Justícia*, 1489; (295 x 440 mm.).

Idem, 15. *Actes del Justícia*, 1491; (295 x 460 mm.). *Idem*, 16. *Actes del Justícia*, 1492.

29. (305 x 470 mm.) Fons Antic, 21. *Actes del Justícia*, 1498.

30. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 17. *Actes del Justícia*, 1493; (295 x 450 mm.).

Idem, 24. *Actes del Justícia*, 1500.

31. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 14. *Actes del Justícia*, 1489; (295 x 450 mm.).

Idem, 18. *Actes del Justícia*, 1494.

32. (295 x 460 mm.) Fons Antic, 11. *Actes del Justícia*, 1485.

33. (290 x 440 mm.) Fons Antic, 12. *Actes del Justícia*, 1486.

34. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 15. *Actes del Justícia*, 1491.

GOS

Marca de procedència italiana, utilitzada per gran quantitat de molins paperers.

35. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 2. *Protocol notarial*, 1399.

36. (300 x 445 mm.) Fons Antic, 3. *Actes del Justícia*, 1457.

LLETRA (Q)

Les lletres de l'alfabet, tant aïllades com formant grups o anagrames, constitueixen una de les famílies més nombroses de filigranes. La seua significació és diversa. En el cas de grups de lletres, sembla raonable pensar que es tracta de les inicials del paperer. Ara bé, quan apareixen lletres soltes, aquestes poden respondre a una elecció arbitrària del fabricant o a la inicial del lloc on es trobava el molí paperer.

37. (295 x 390 mm.) Fons Antic, 3. *Protocol notarial*, 1437 (Full solt dins d'un llibre del Justícia de l'any 1457).

MÀ

Motiu molt utilitzat i copiat pels paperers, ja que era signe de bona qualitat. El seu origen és italià (la Ligúria), i d'allí s'estengué per imitació a tota Europa,

sobretot al Migdia francès i també als molins paperers castellans i catalans. Apareixen gran quantitat de variants i són nombrosos els diferents ornaments que les acompanyen: creus, flors, molinets, estels, lletres, anells, corones...

38. (310 x 420 mm.) Fons Antic, 5. *Actes del Justícia*, 1471; (295 x 440 mm.)
Idem, 9. *Actes del Justícia*, 1481.
39. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 6. *Actes del Justícia*, 1478.
40. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 6. *Actes del Justícia*, 1478.
41. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 6. *Actes del Justícia*, 1478.
42. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 6. *Actes del Justícia*, 1478.
 ARIÑÓ, núm. 225.
 BRIQUET, núm. 11.323.
43. (305 x 470 mm.) Fons Antic, 21. *Actes del Justícia*, 1498.
44. (305 x 470 mm.) Fons Antic, 21. *Actes del Justícia*, 1478.
45. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 23. *Actes del Justícia*, 1499.
46. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 23. *Carta del Justícia de València*, 1499.
47. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 23. *Actes del Justícia*, 1499.
48. (315 x 450 mm.) Fons Antic, 24. *Actes del Justícia*, 1500.
49. (310 x 450 mm.) Fons Antic, 7. *Actes del Justícia*, 1479.
50. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 9. *Actes del Justícia*, 1481.
51. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 230. *Padró de riquesa*, 1494.
52. (295 x 460 mm.) Fons Antic, 11. *Actes del Justícia*, 1485.
53. (315 x 450 mm.) Fons Antic, 18. *Actes del Justícia*, 1494.
54. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 230. *Padró de riquesa*, 1494.
55. (315 x 450 mm.) Fons Antic, 18. *Actes del Justícia*, 1494.
56. (315 x 450 mm.) Fons Antic, 18. *Actes del Justícia*, 1494.
57. (295 x 460 mm.) Fons Antic, 11. *Actes del Justícia*, 1485.
58. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 230. *Padró de riquesa*, 1494.
59. (310 x 460 mm.) Fons Antic, 19. *Actes del Justícia*, 1496.
60. (300 x 440 mm.) Fons Antic, 22. *Carta del Justícia de la Vall d'Alfàndec*,
 1500 (Full solt dins d'un llibre del Justícia de 1499).
61. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 23. *Actes del Justícia*, 1499.
62. (310 x 460 mm.) Fons Antic, 19. *Actes del Justícia*, 1496.
63. (305 x 470 mm.) Fons Antic, 21. *Actes del Justícia*, 1498.
64. (310 x 450 mm.) Fons Antic, 20. *Actes del Justícia*, 1497.
65. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 23. *Actes del Justícia*, 1499.
66. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 230. *Padró de riquesa*, 1494; (315 x 440 mm.)
Idem, 18. *Actes del Justícia*, 1494.
67. (315 x 450 mm.) Fons Antic, 18. *Actes del Justícia*, 1494.
68. (300 x 420 mm.) Fons Antic, 13. *Actes del Justícia*, 1487.
69. (310 x 440 mm.) Fons Antic, 230. *Padró de riquesa*, 1494.

MONTS

Aquest dibuix es pot interpretar de diverses maneres: calvari, mitra, tres pujols, etc.

Com tots els motius de filigrana varia la seua representació d'uns papers a altres: units, separats, amb una creu, dins d'un cercle...

El seu origen es italià i desaparegué el seu ús durant el segle XVI.

70. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 2. *Protocol Notarial*, 1399.

71. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 229. *Padró de riquesa*, 1453; (300 x 440 mm.) *Idem*, 4. *Actes del Justícia*, 1467.

72. (300 x 445 mm.) Fons Antic, 3. *Actes del Justícia*, 1457; (295 x 440 mm.) *Idem*, 8. *Actes del Justícia*, 1480; (295 x 440 mm.) *Idem*, 10. *Actes del Justícia*, 1482.

73. (290 x 437 mm.) Fons Antic, 222. *Formulari Notarial*, s. XVp.

74. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 10. *Actes del Justícia*, 1482.

75. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 14. *Actes del Justícia*, 1489; (295 x 440 mm.) *Idem*, 15. *Actes del Justícia*, 1491.

76. (295 x 440 mm.) Fons Antic, 8-9-10. *Actes del Justícia*, 1480-82; (295 x 460 mm.) *Idem*, 11. *Actes del Justícia*, 1485; (295 x 440 mm.) *Idem*, 14. *Actes del Justícia*, 1489.

77. (290 x 440 mm.) Fons Antic, 12. *Actes del Justícia*, 1486.

78. (290 x 440 mm.) Fons Antic, 12. *Actes del Justícia*, 1486.

ULLERES

És una filigrana poc estesa, de procedència italiana.

79. (310 x 420 mm.) Fons Antic, 5. *Actes del Justícia*, 1471.

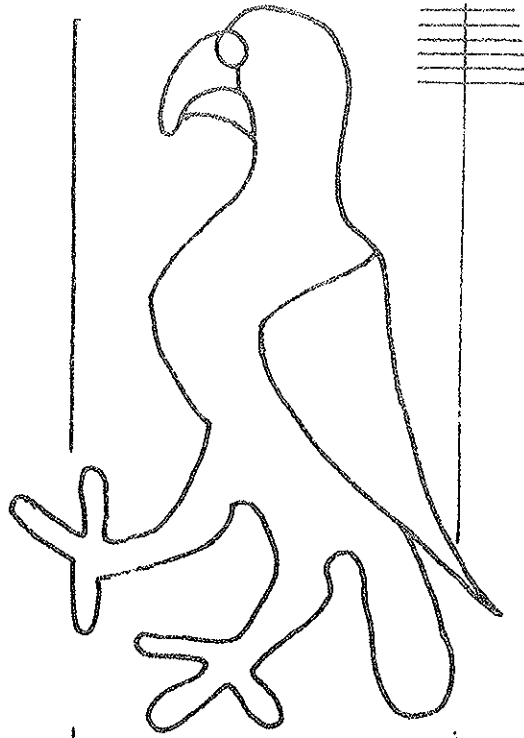
DOÑATE, núm. 8.

BRIQUET, núm. 10.628.

UNICORNI

Entre els animals fabulosos, l'unicorni sembla haver exercit una gran atracció sobre els paperers i els consumidors, i el seu ús adquirí una gran expansió. D'origen italià, la representació més comuna el mostra rampant.

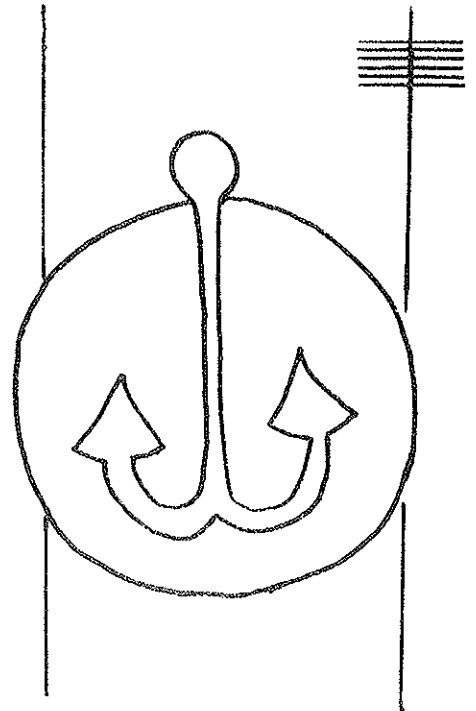
80. (300 x 460 mm.) Fons Antic, 2. *Protocol Notarial*, 1399.

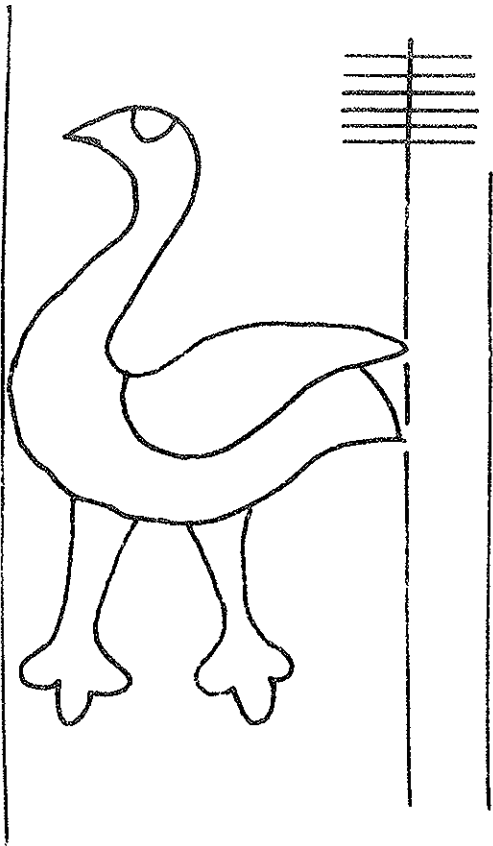
1. 1399

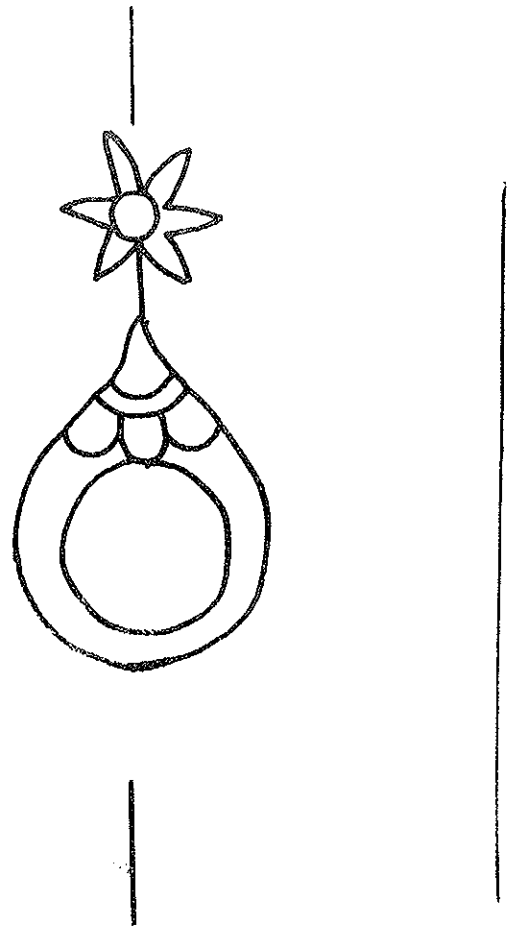
2. 1489

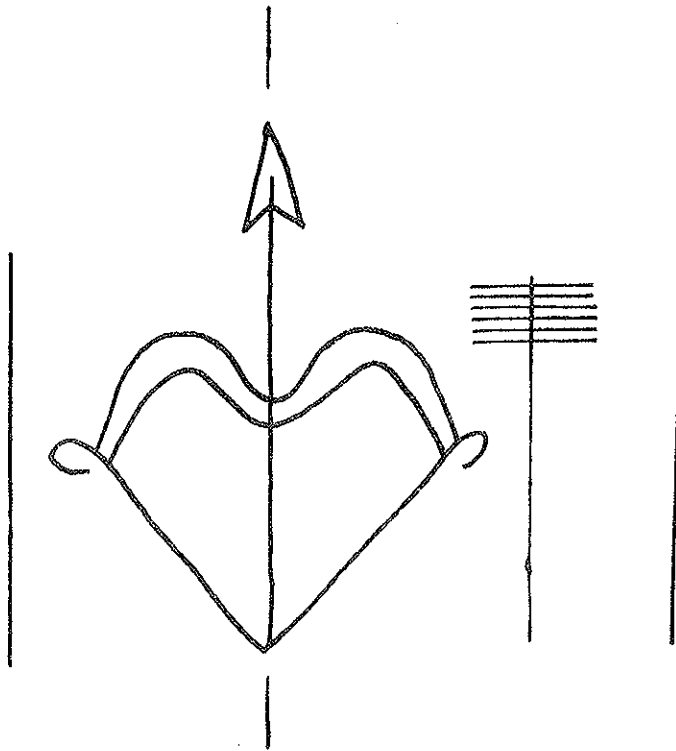
3. 1492

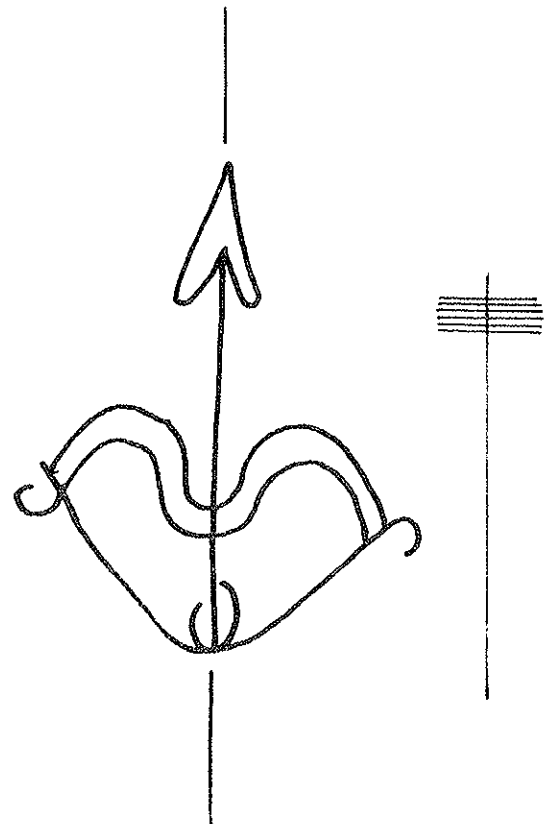
4. 1399

5. 1440

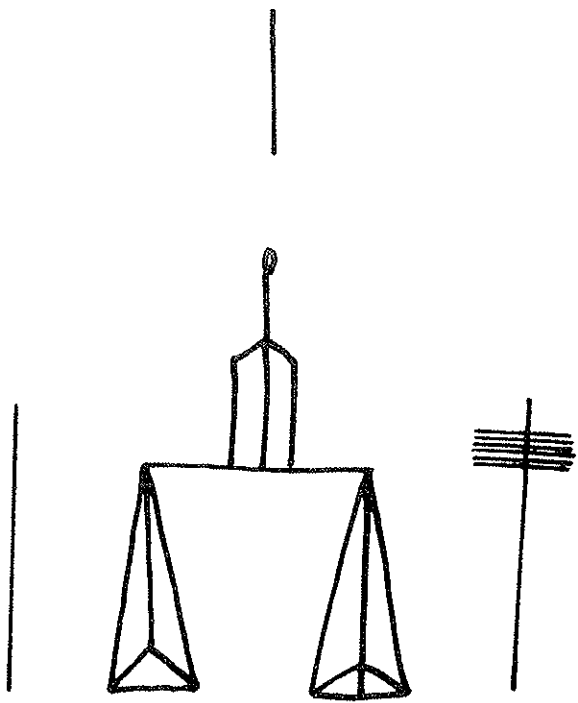

6. 1399

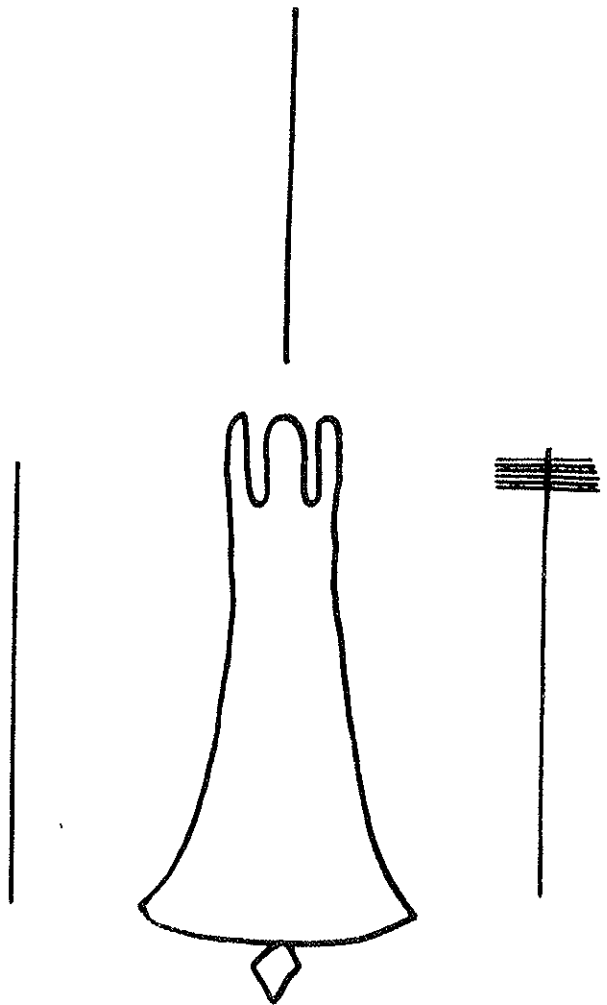

7. 1411-27

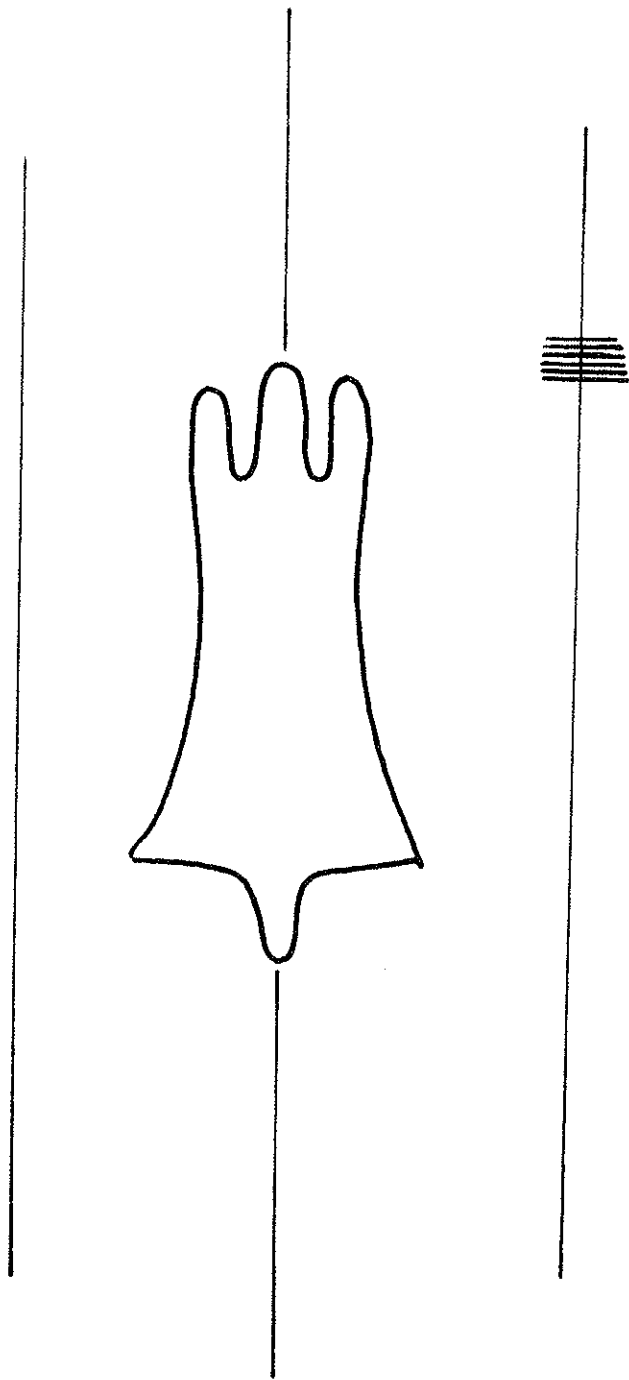

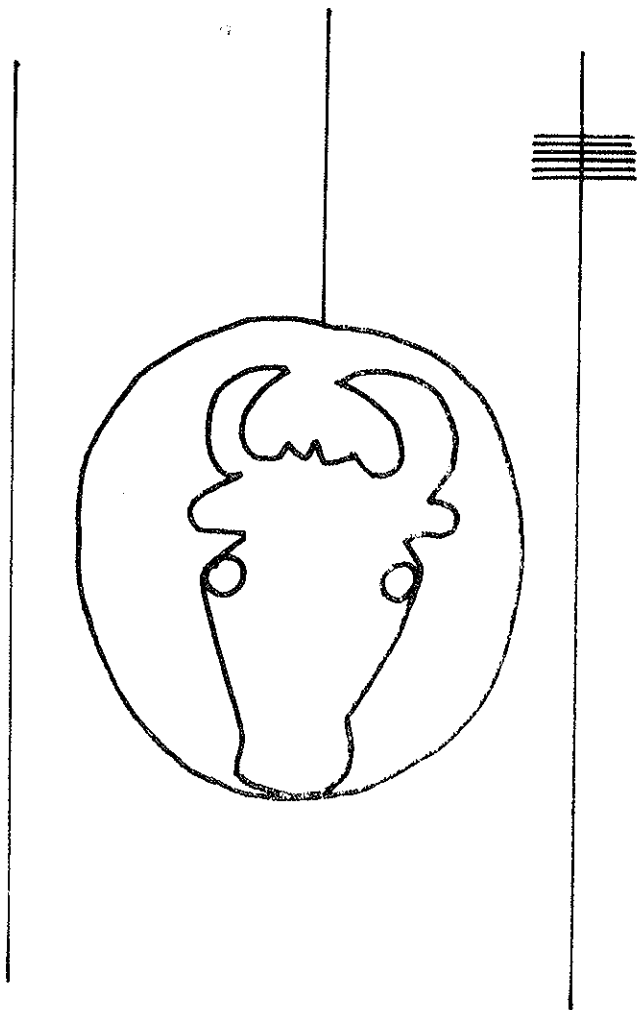
8. 1483

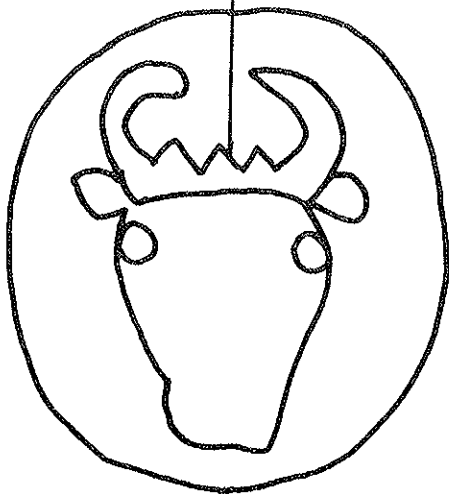
9. 1500

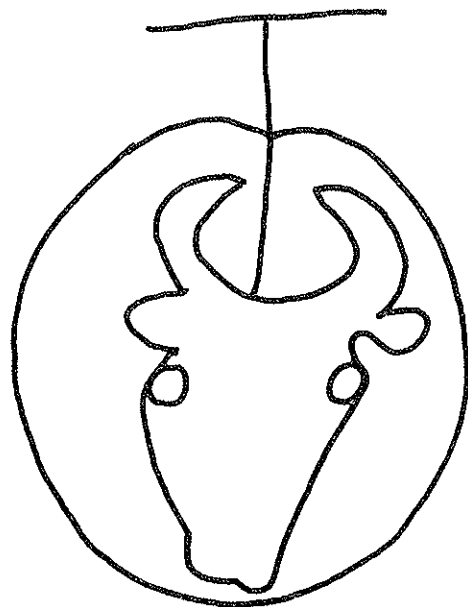
10. s. XVp

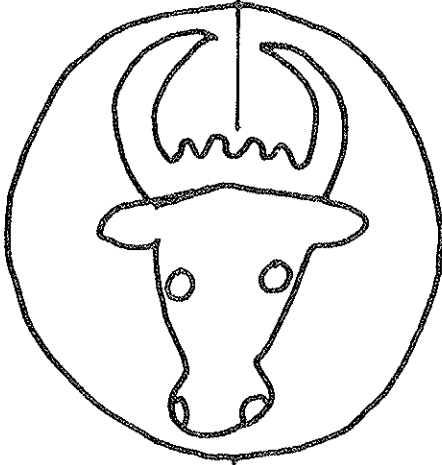
11. s. XVp

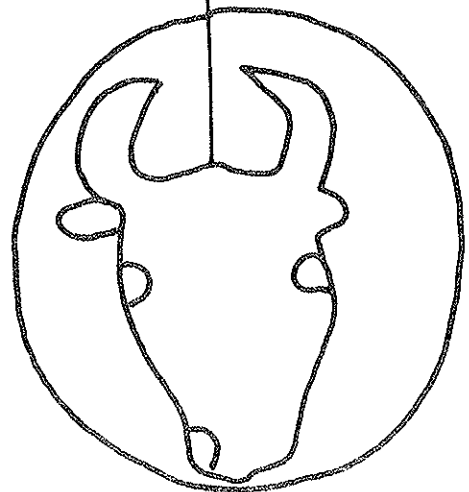
12. s. XVp

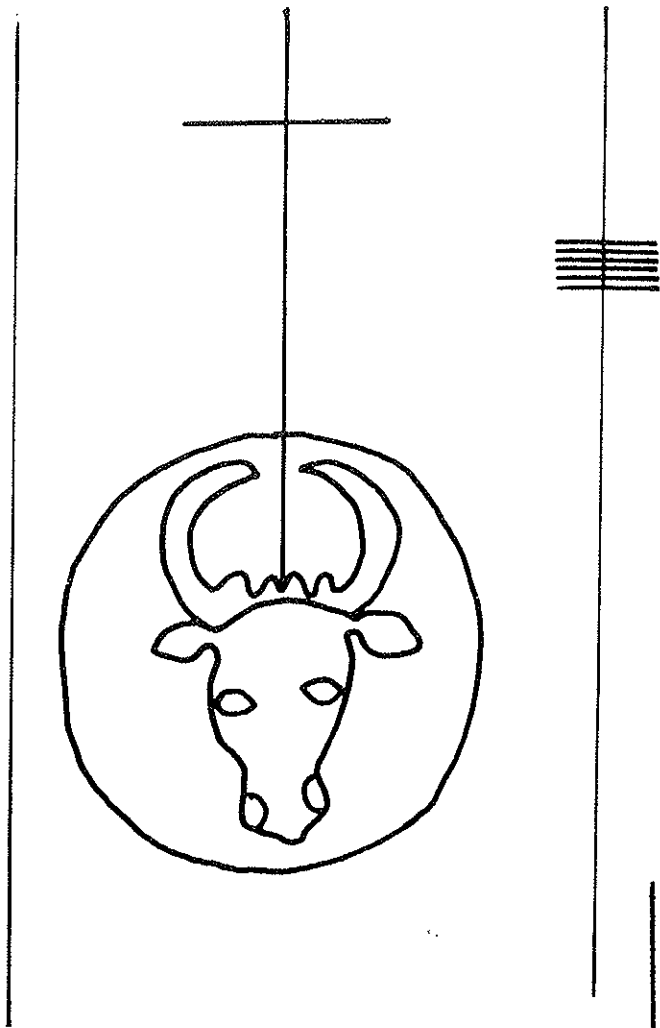
13. s. XVp

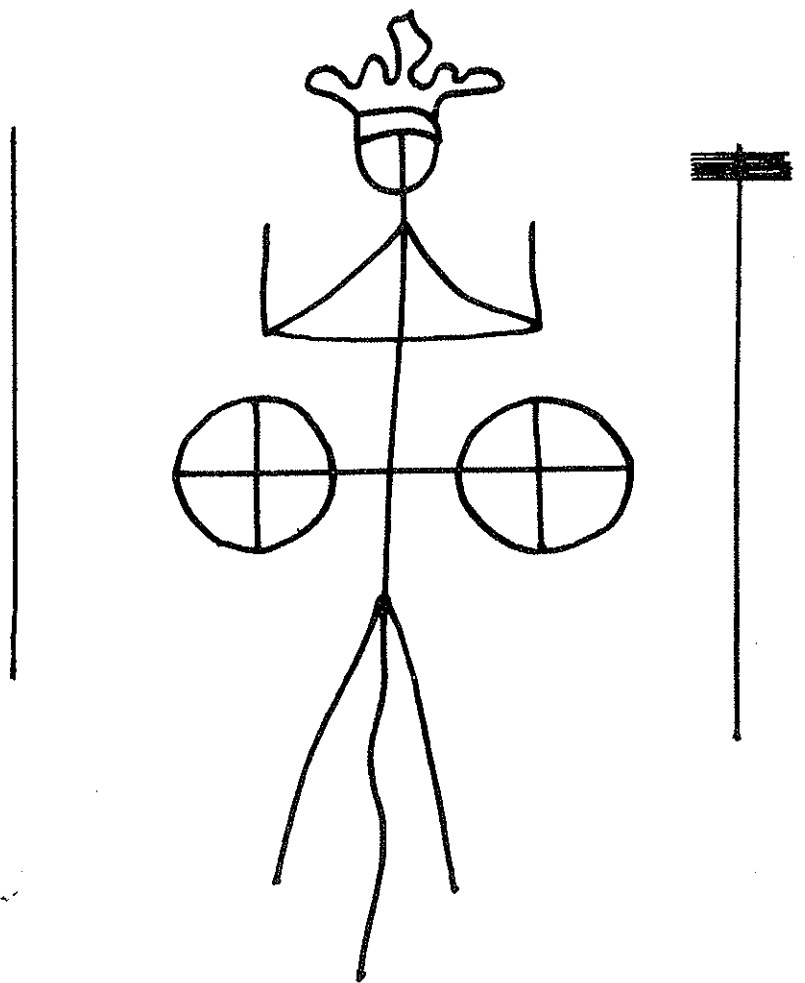
14. s. XVp

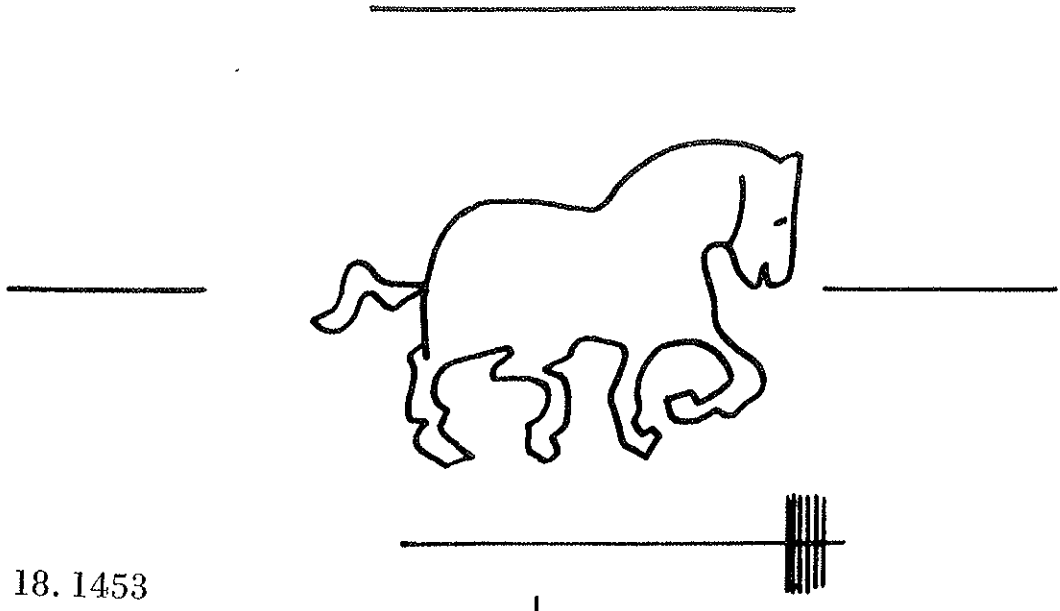
15. s. XVp

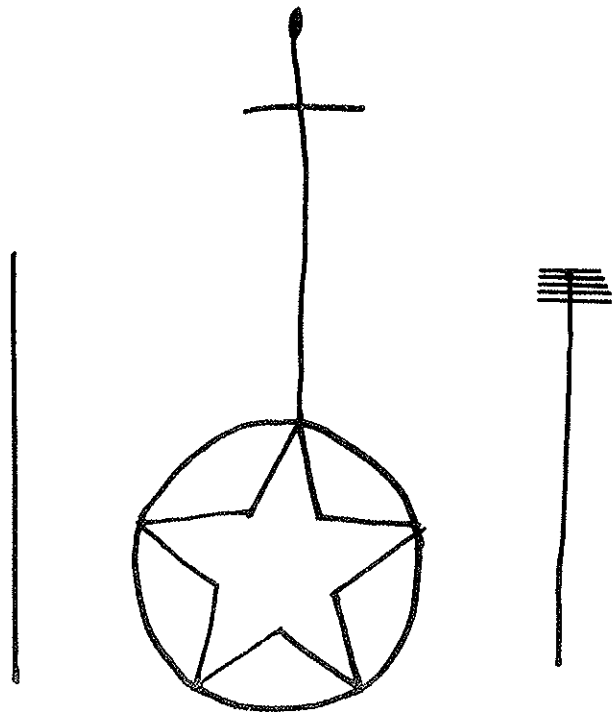
16. s. XVp

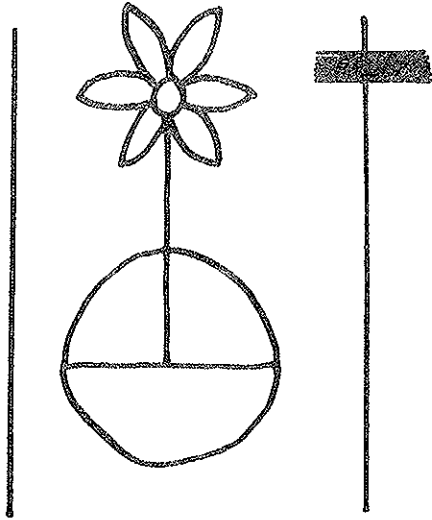
17. 1471

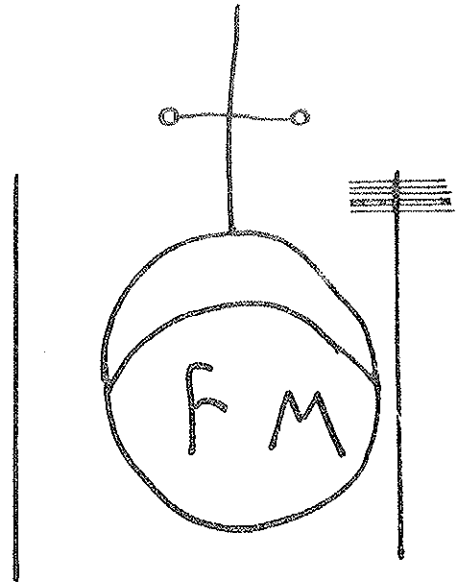
18. 1453

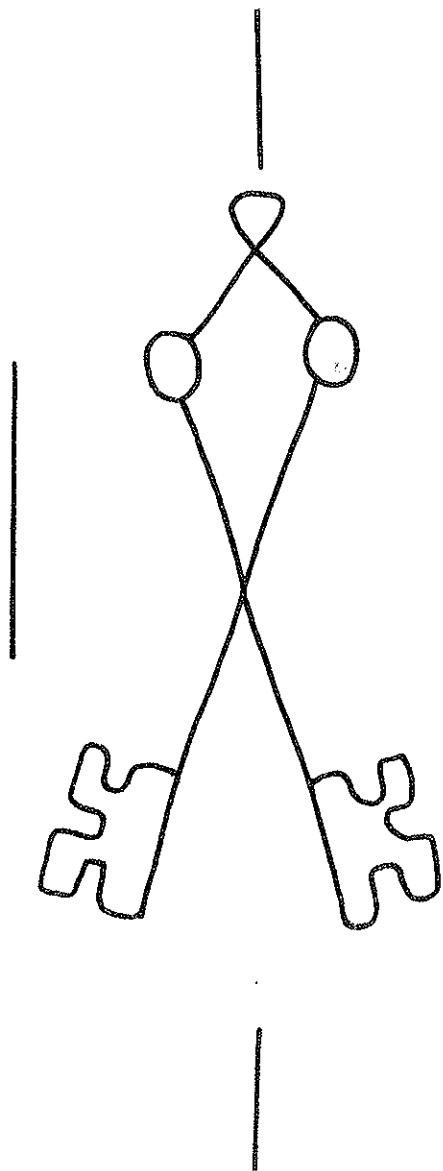
19. 1453 i 1457

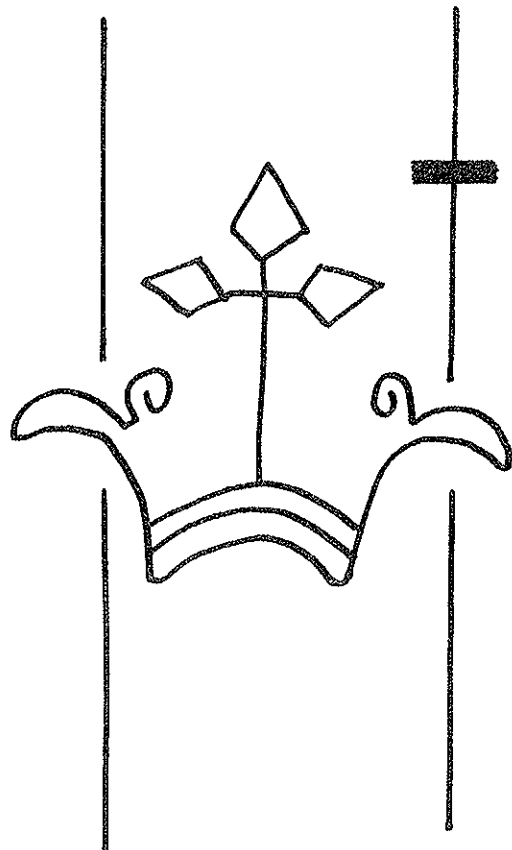
20. 1478

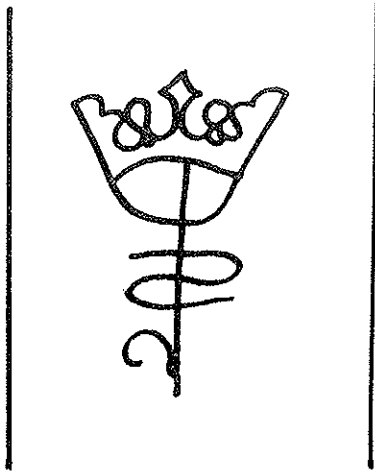
21. 1500

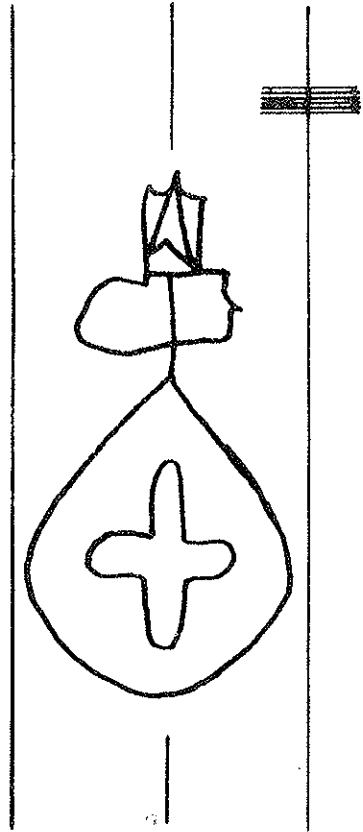
22. 1399

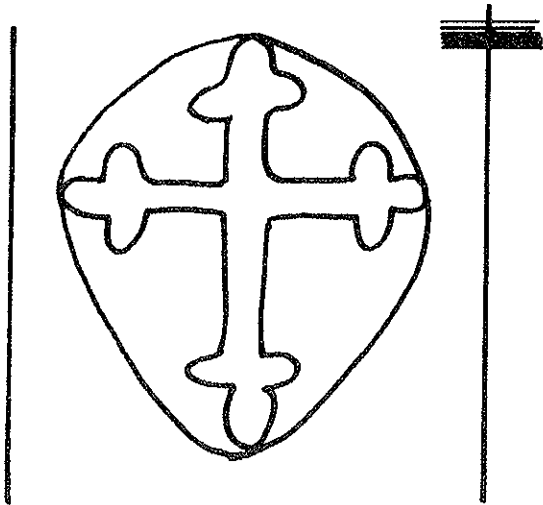
23. 1467

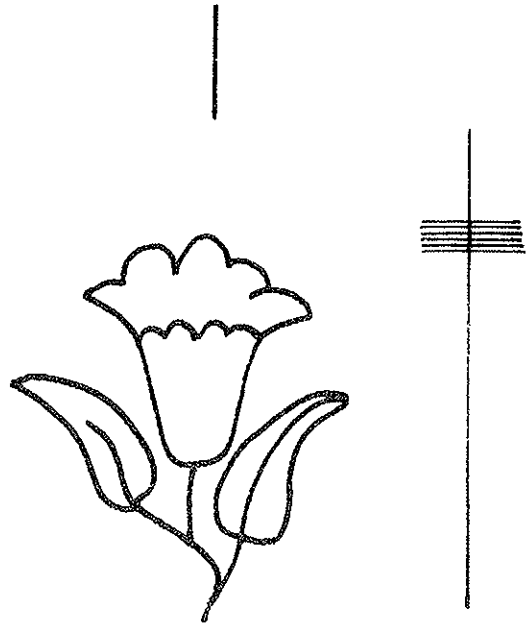
24. 1471

25. 1491

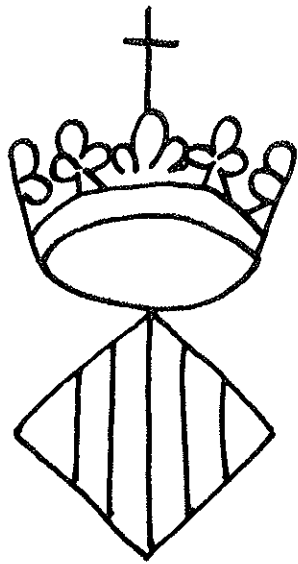

26. 1480

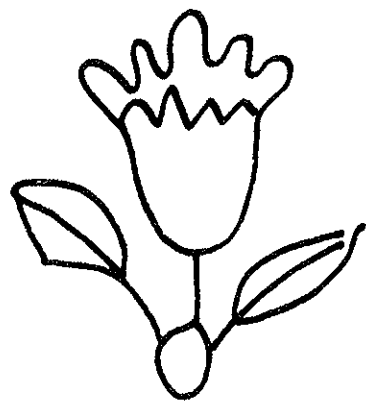

28. 1489-92

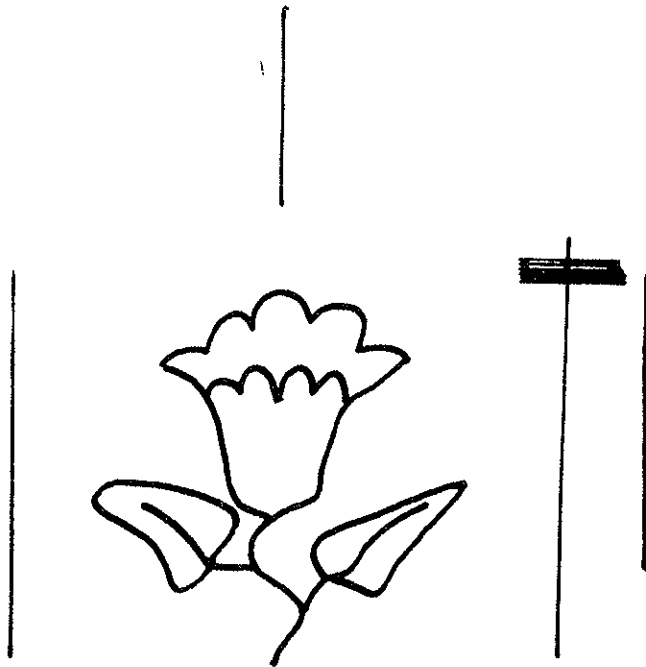

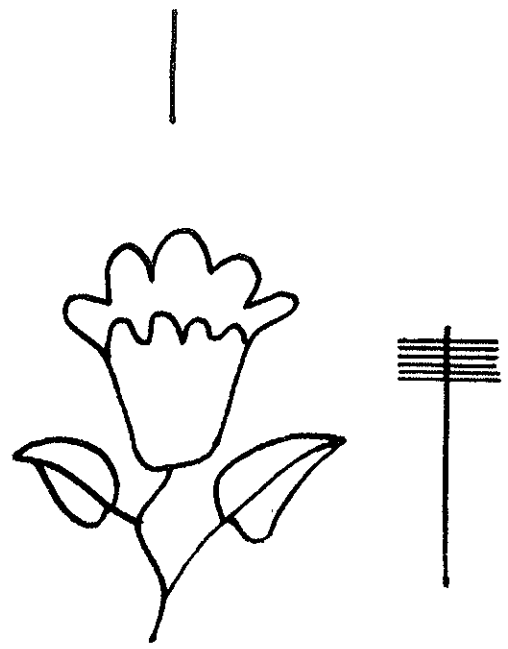
27. 1479

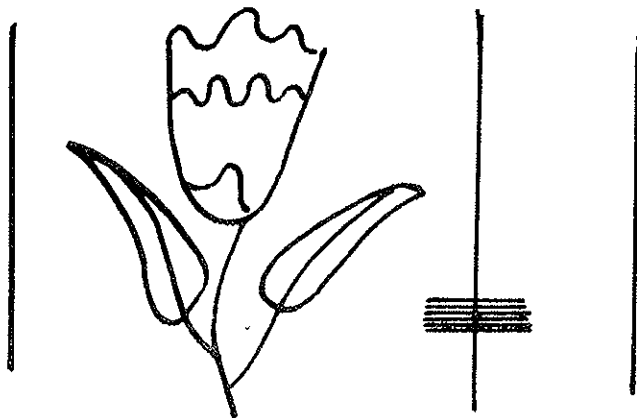
29. 1498

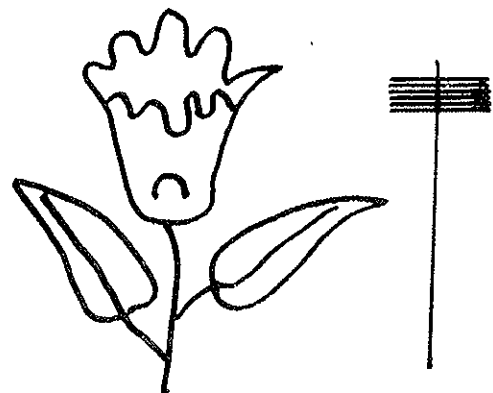
30. 1493 i 1500

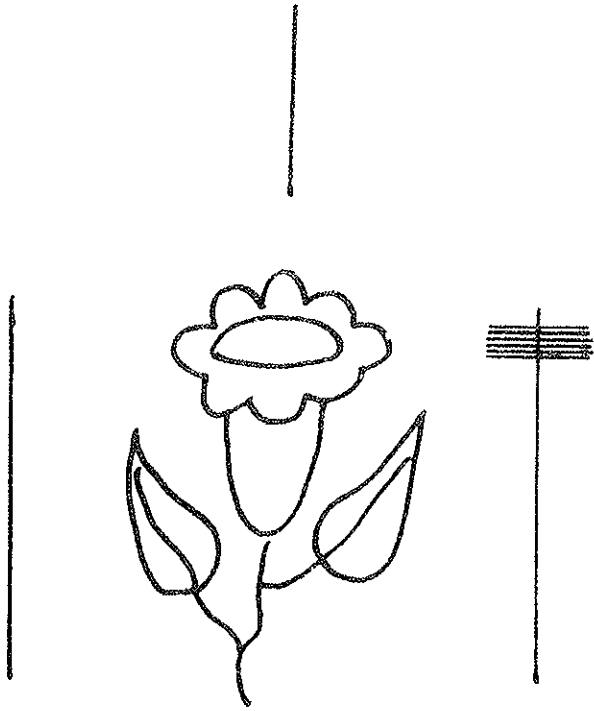
31. 1489 i 1494

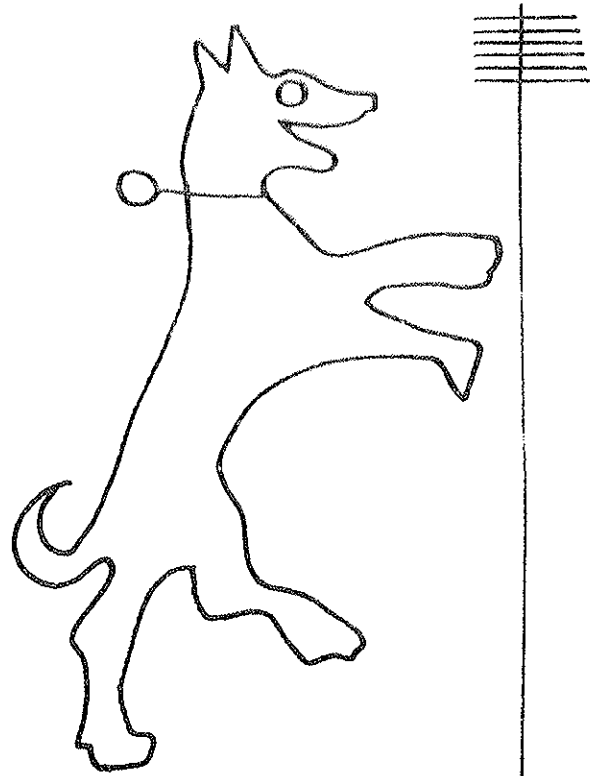
32. 1485

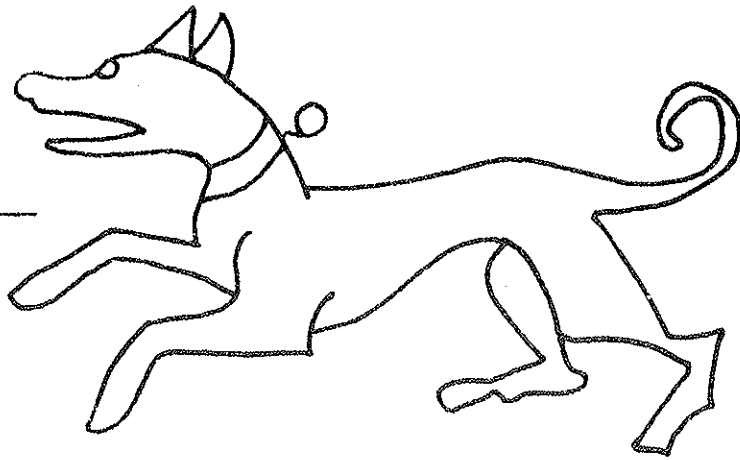
33. 1486

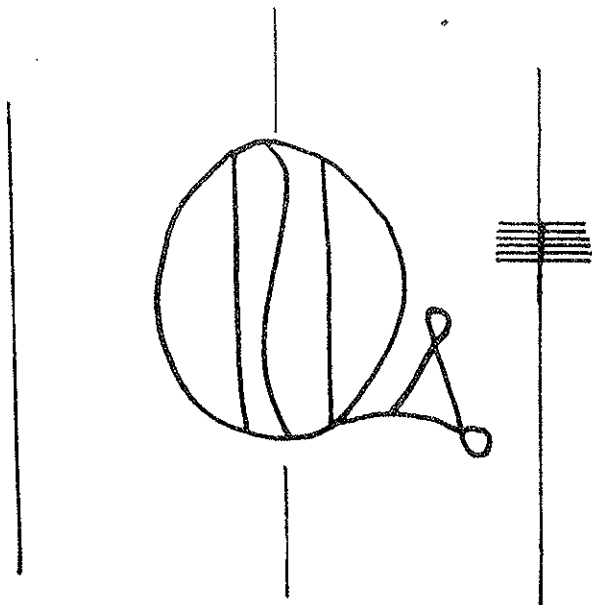
34. 1491

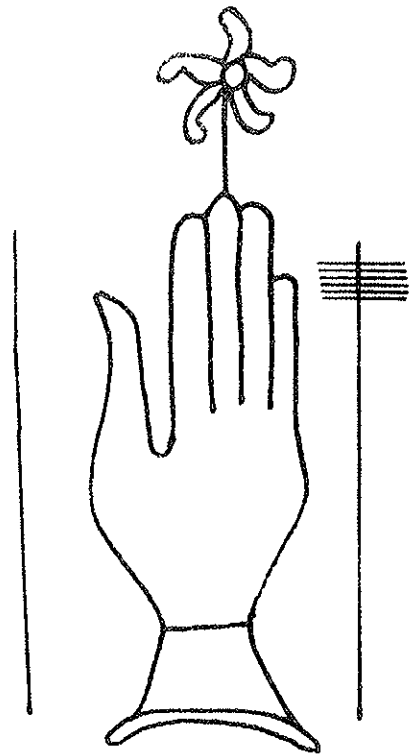
35. 1399

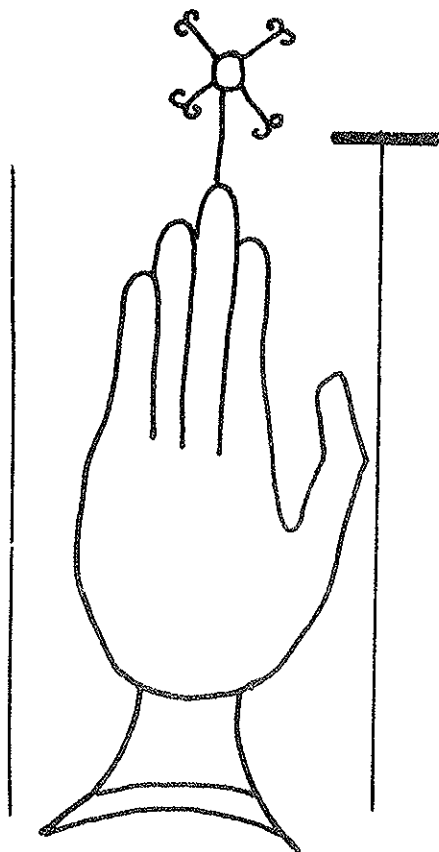
36. 1457

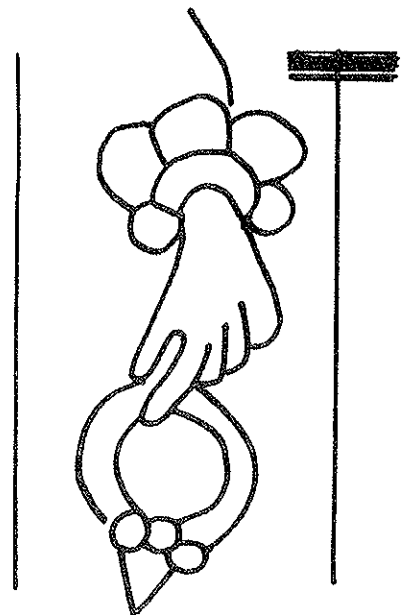
37. 1437

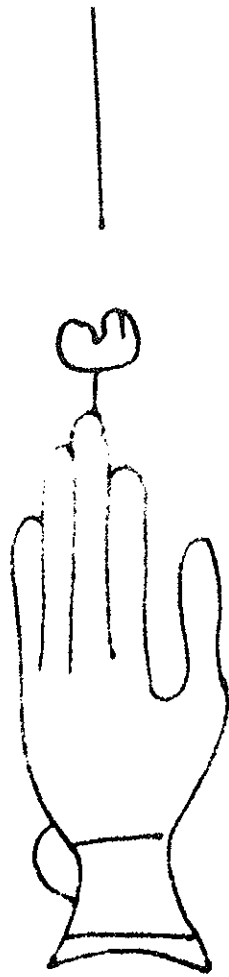
38. 1471 i 1481

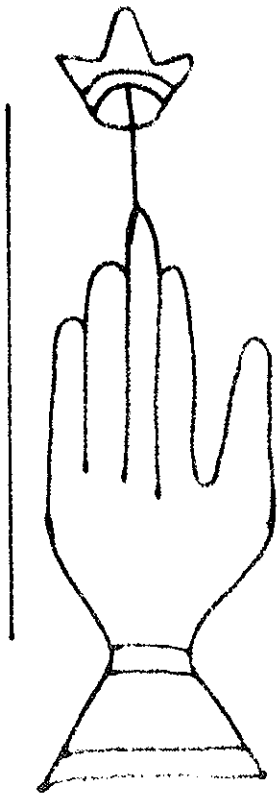
39. 1478

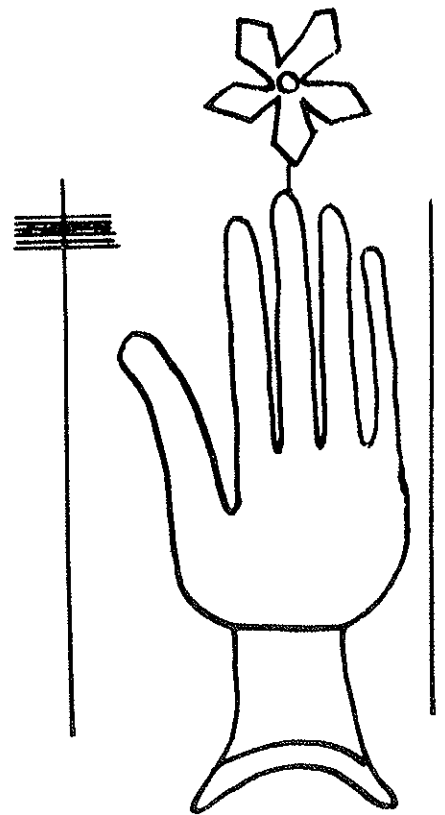
40. 1478

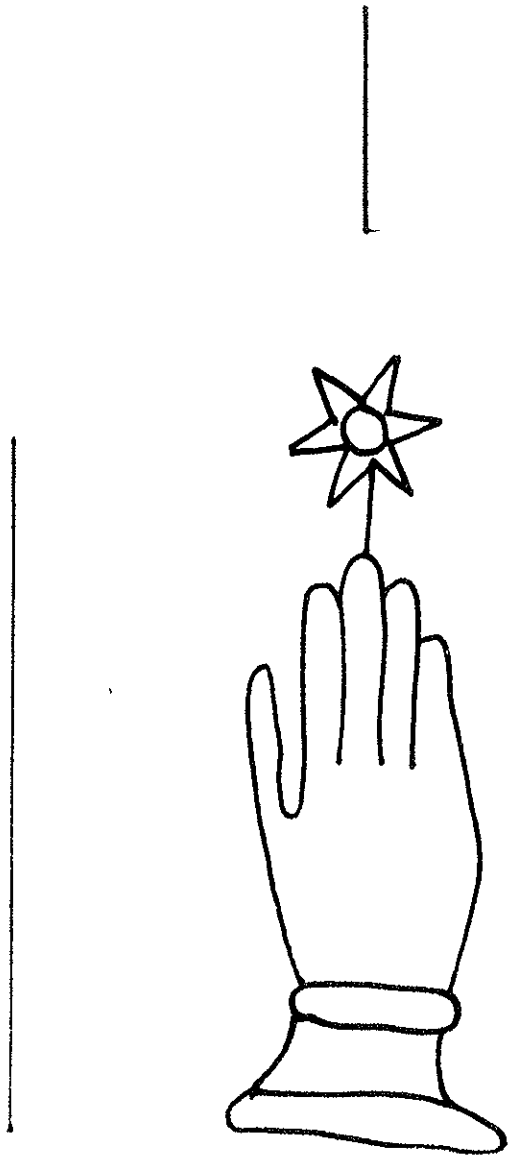
41. 1478

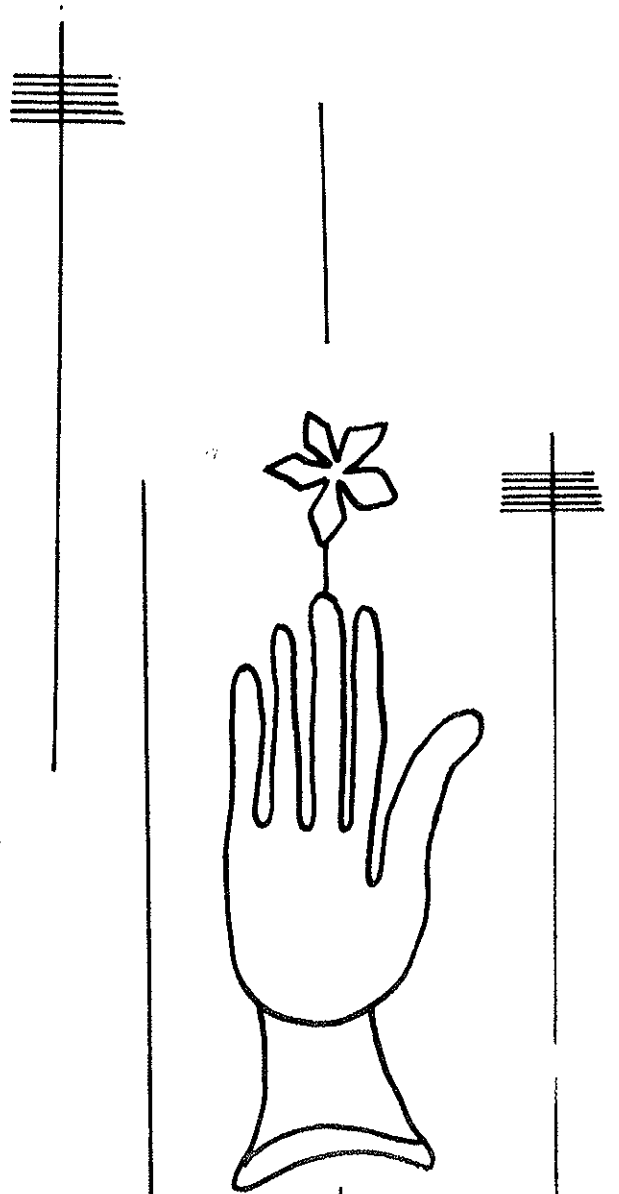
42. 1478

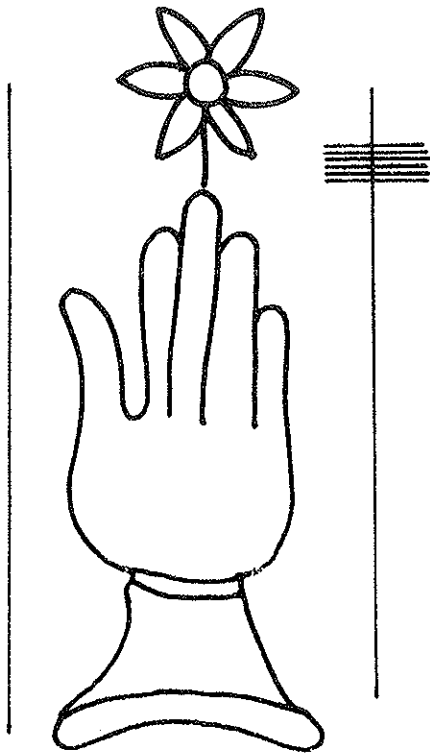
45. 1499

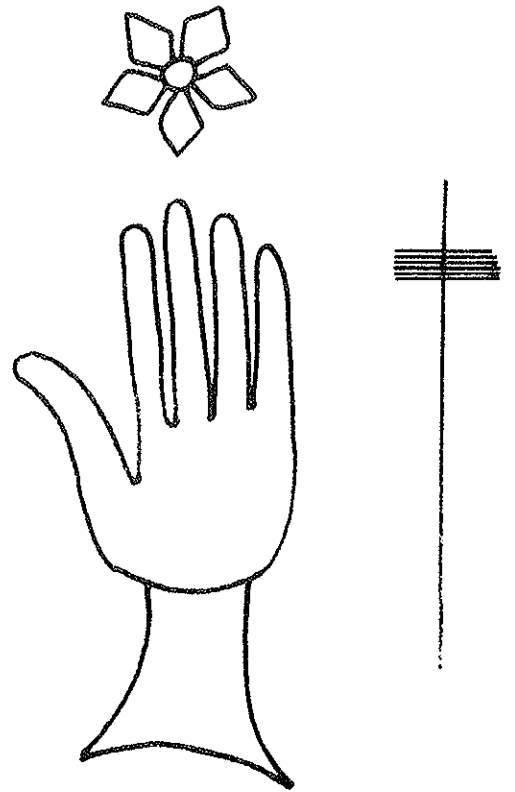
43. 1498

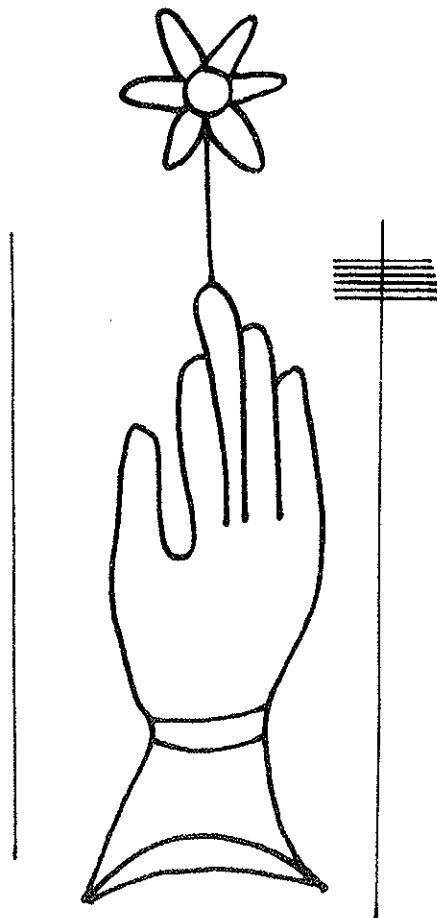
44. 1498

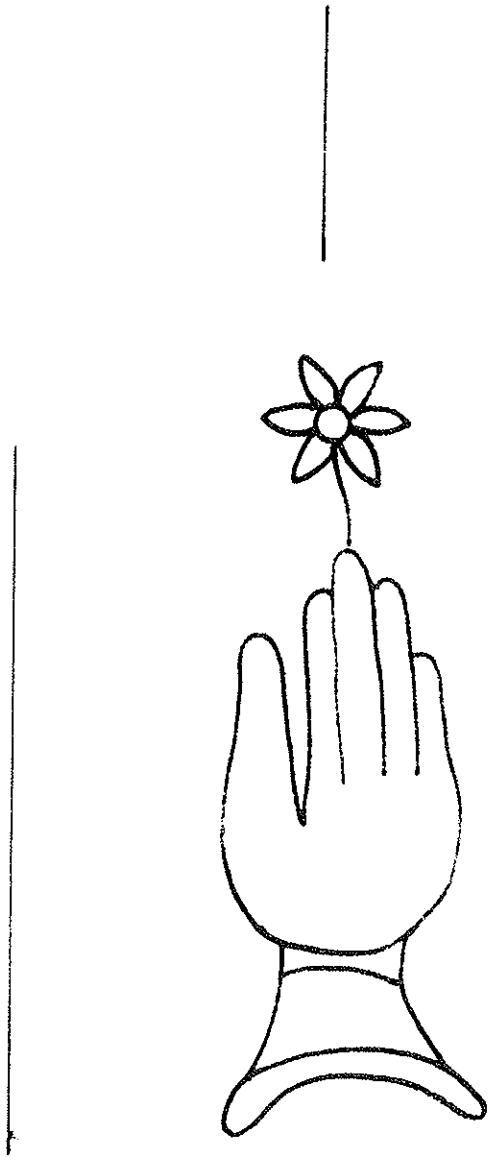
46. 1499

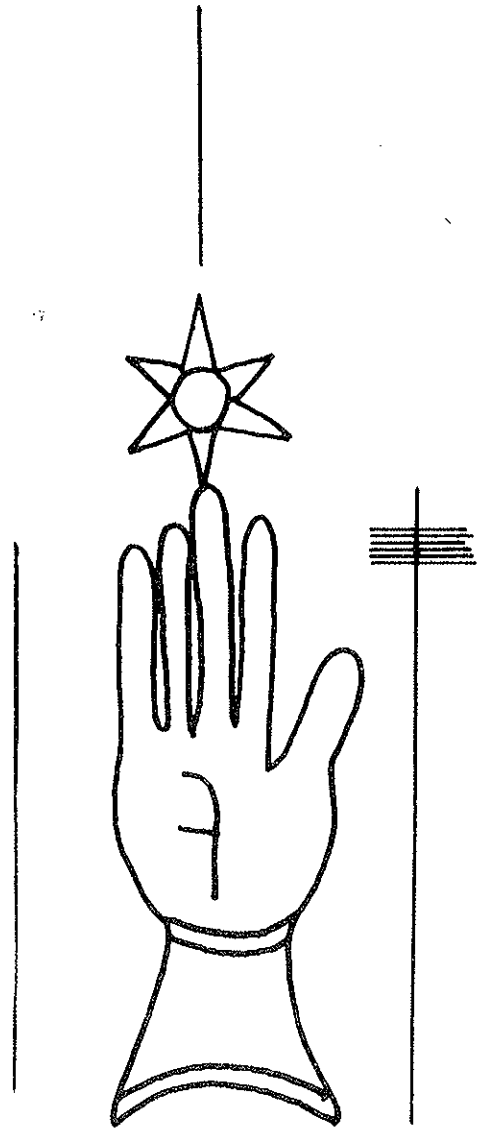
47. 1499

48. 1500

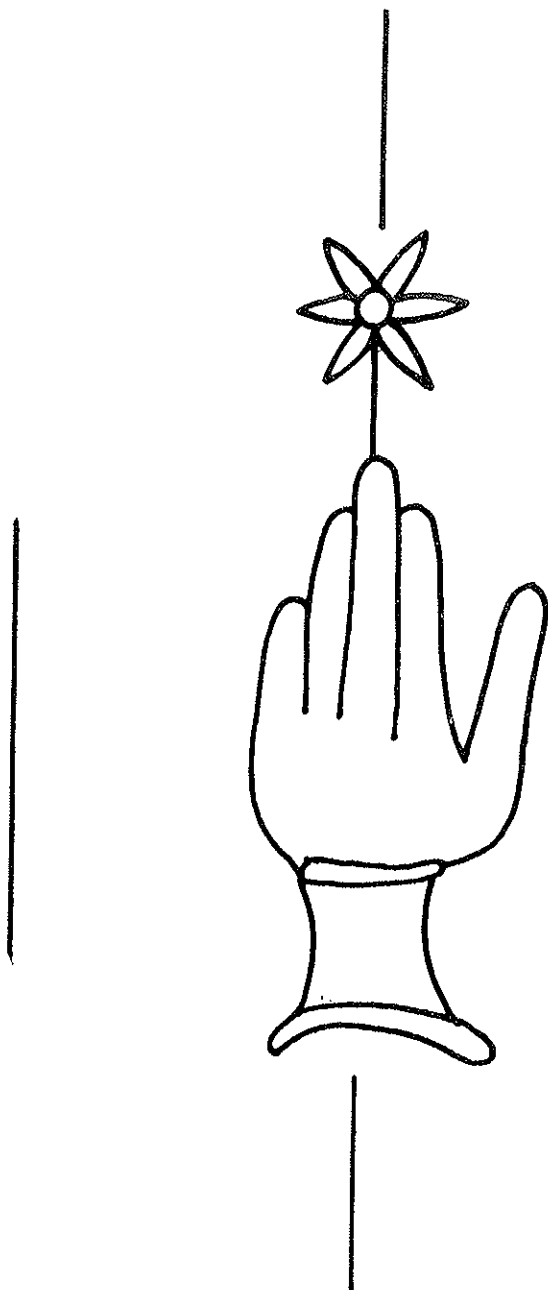

49. 1479

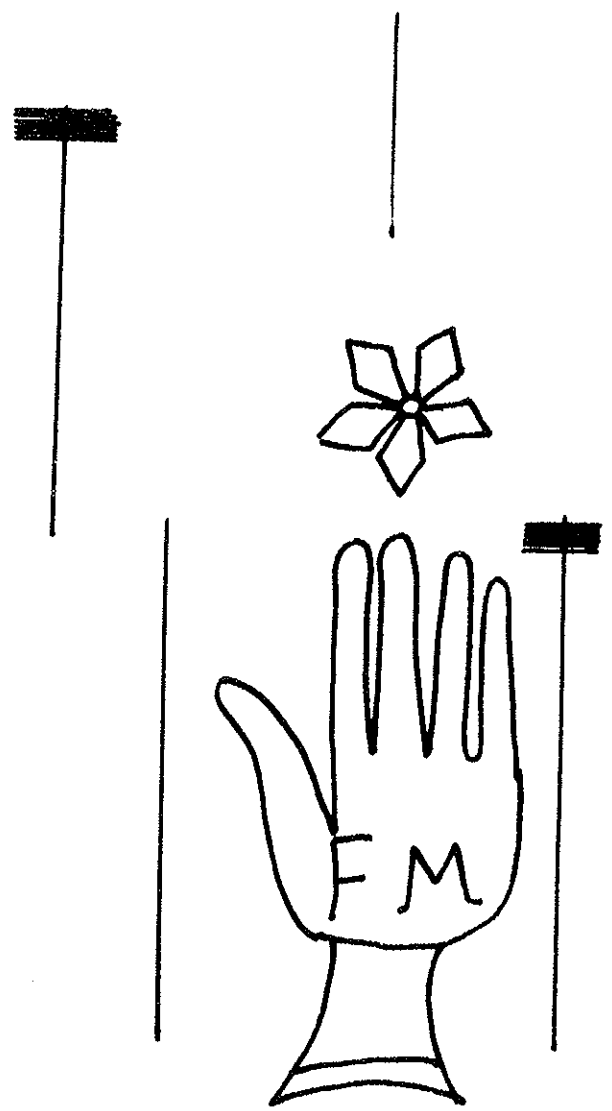

53. 1494

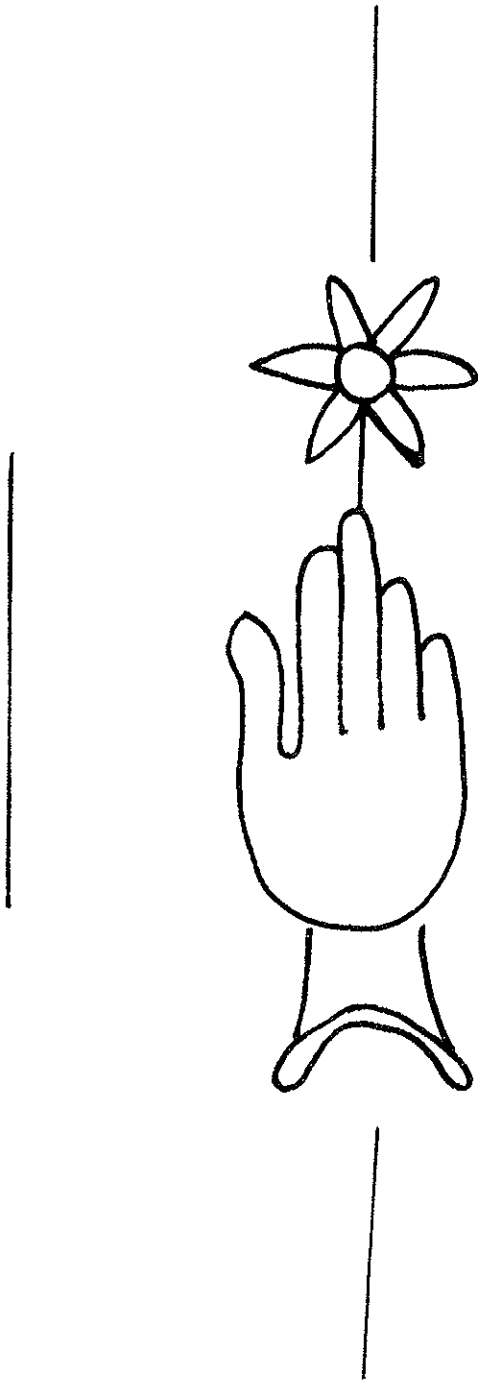

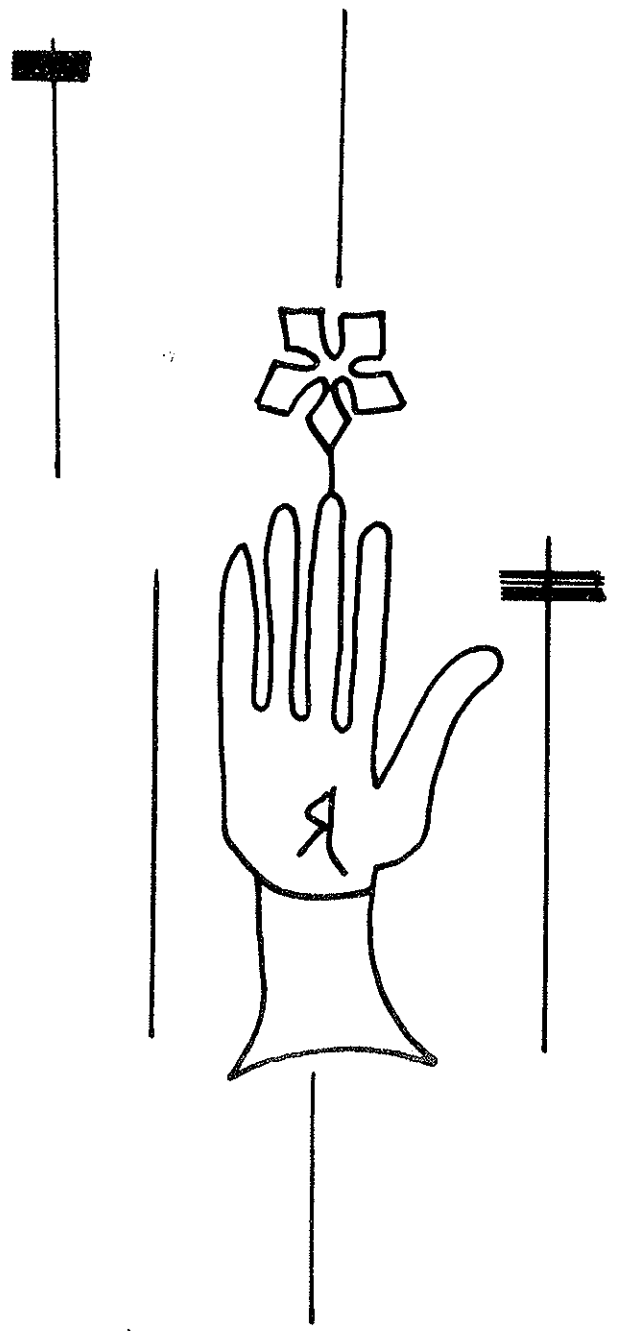
50. 1481

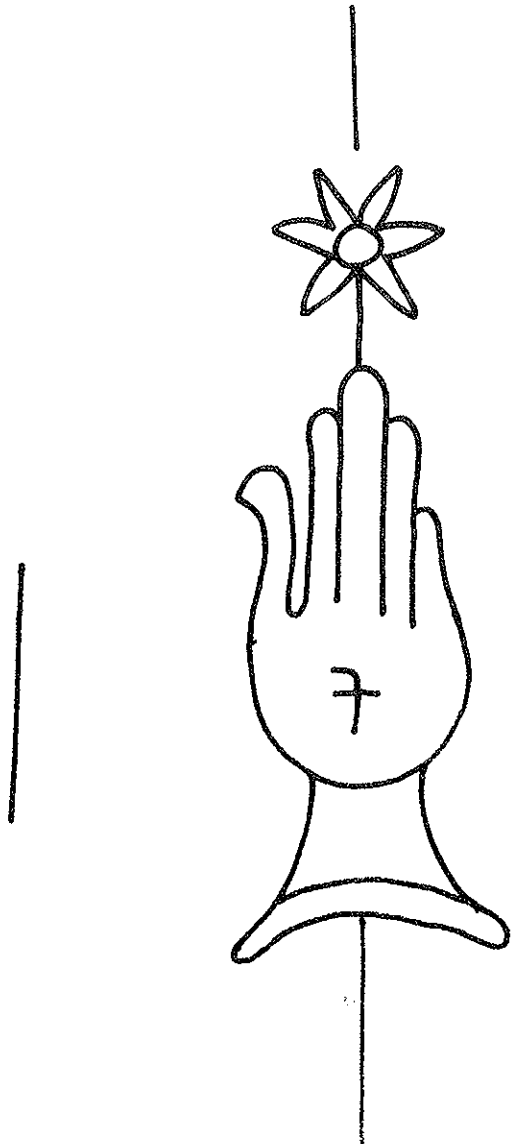
54. 1494

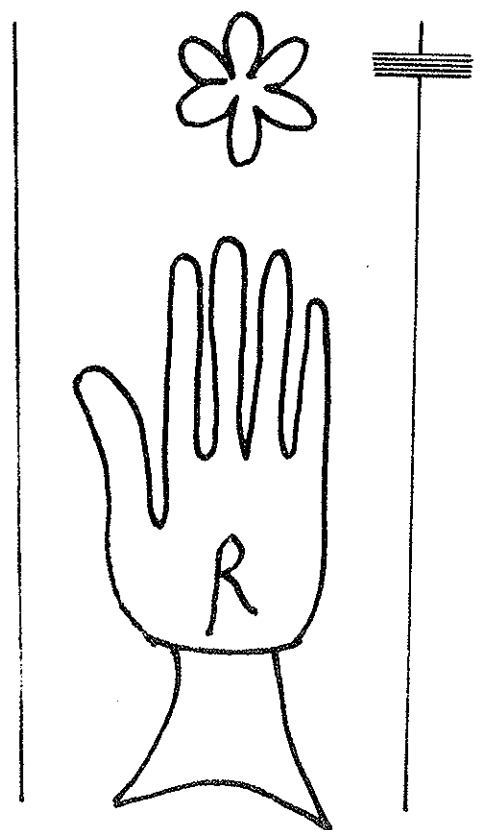
51. 1494

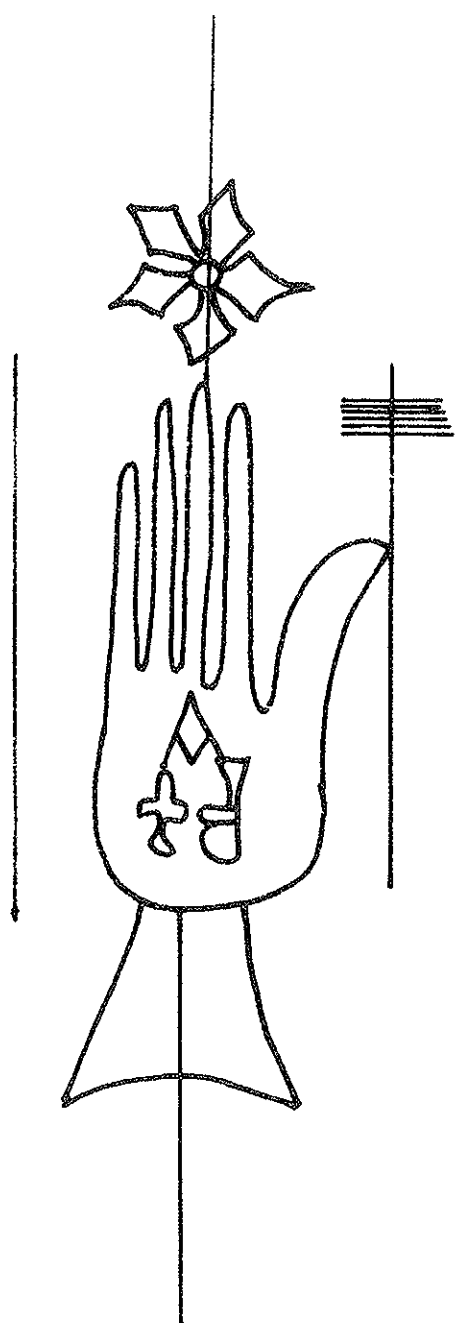
55. 1494

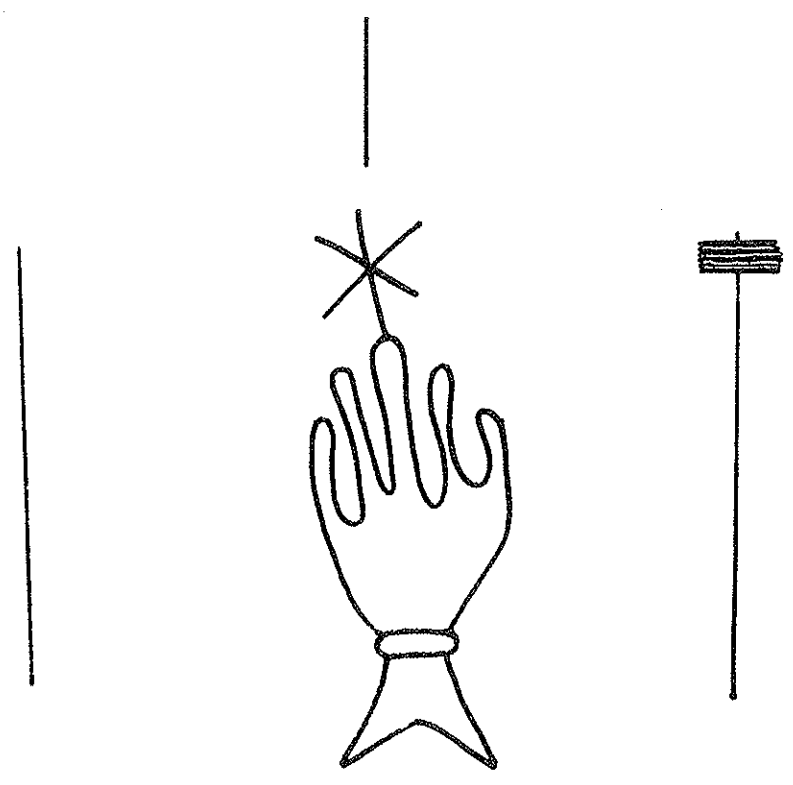
52. 1485

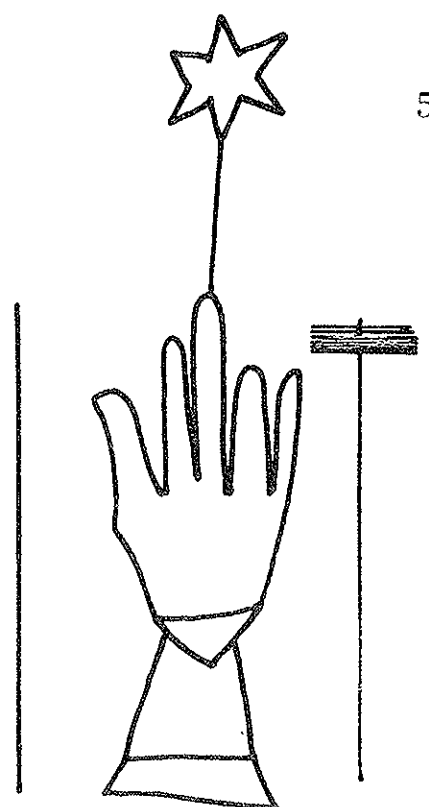
56. 1494

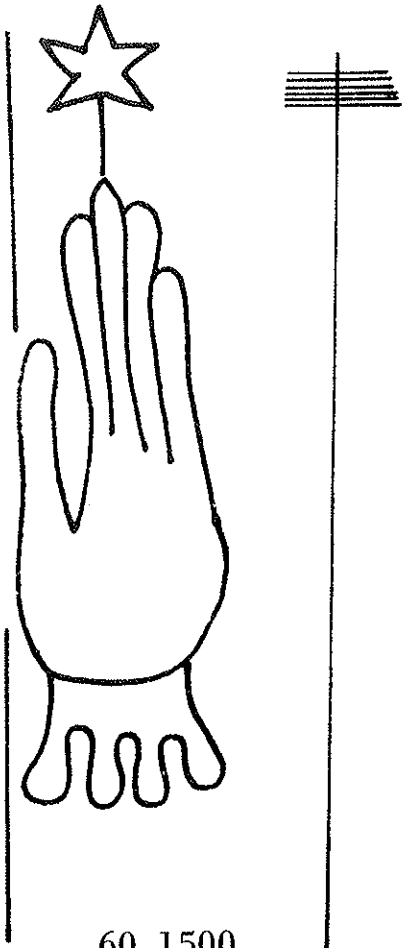
57. 1485

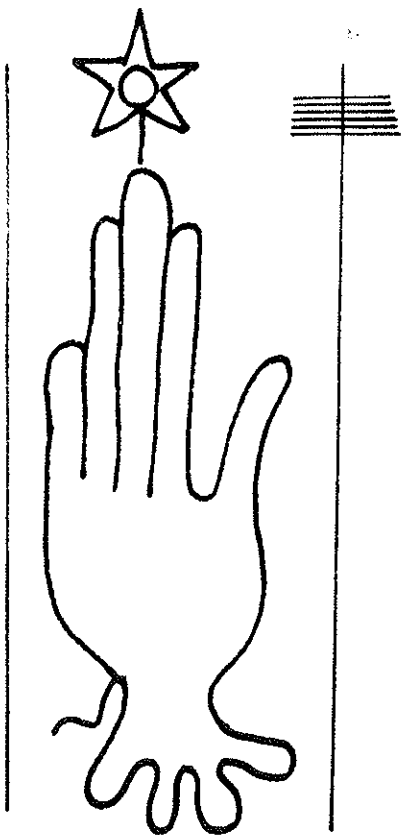
58. 1494

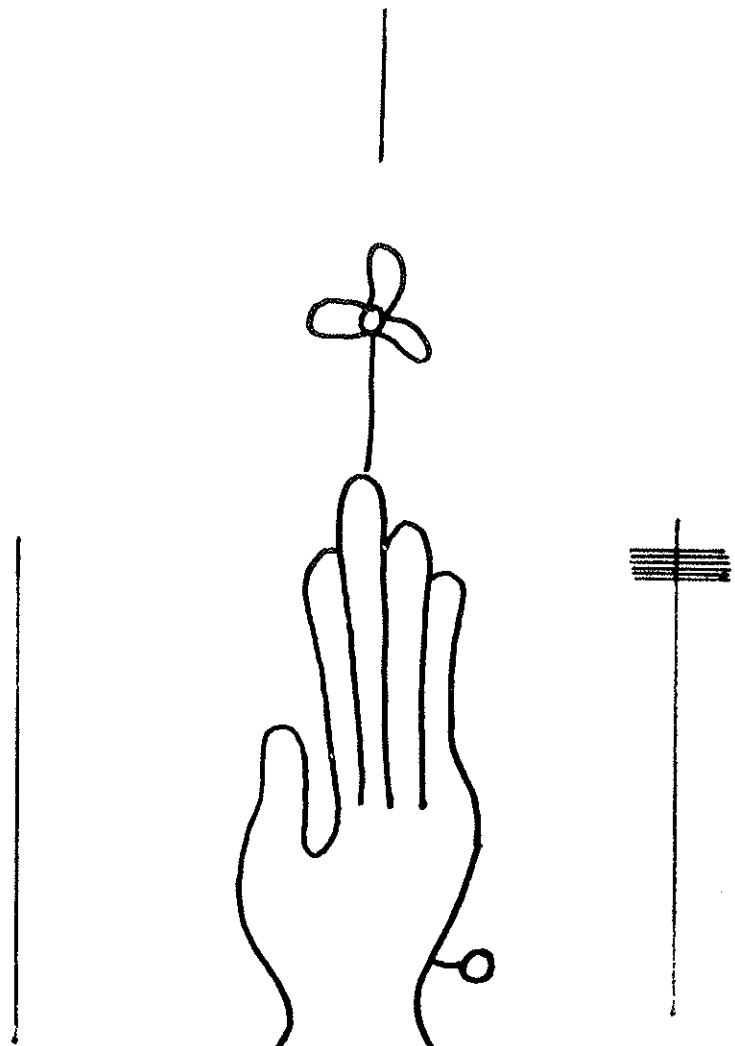
59. 1496

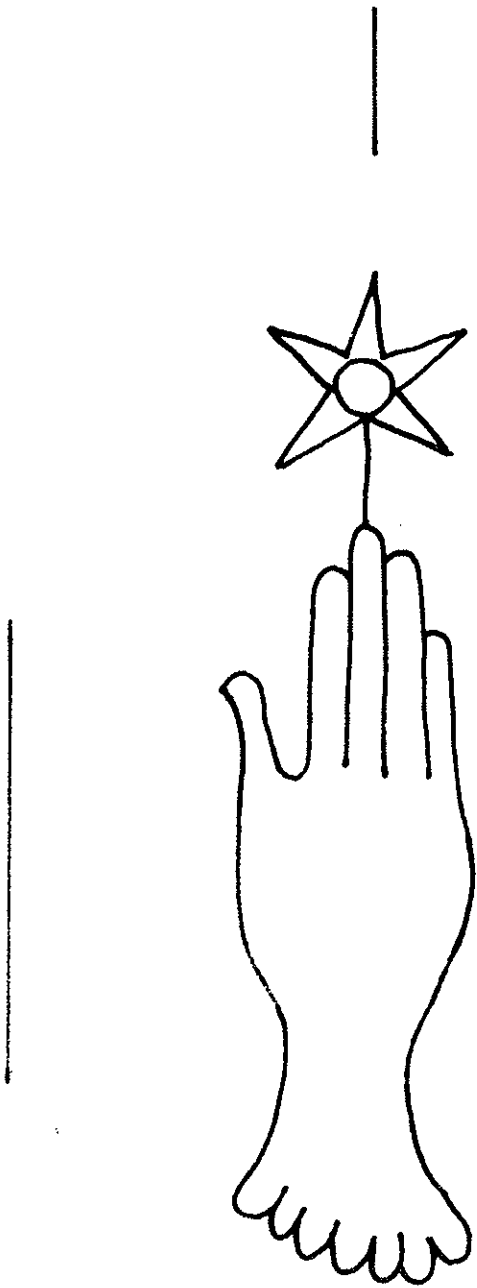
60. 1500

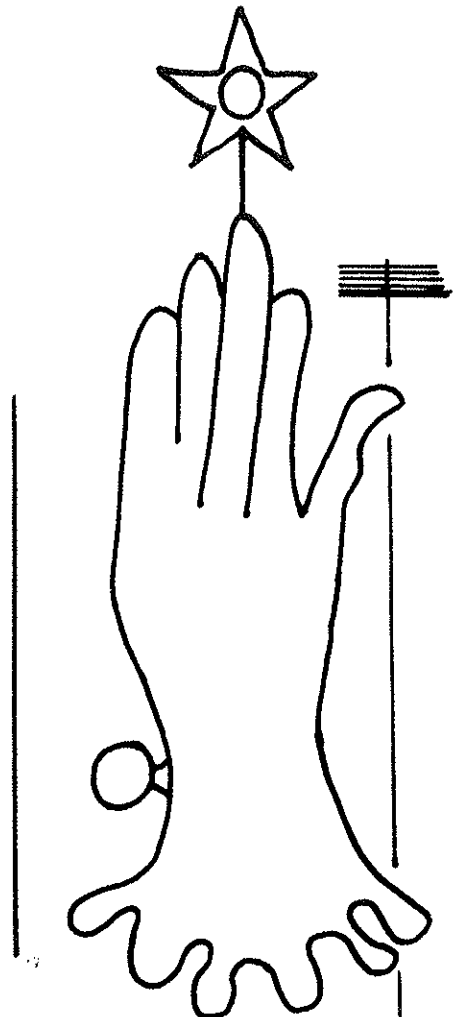
63. 1498

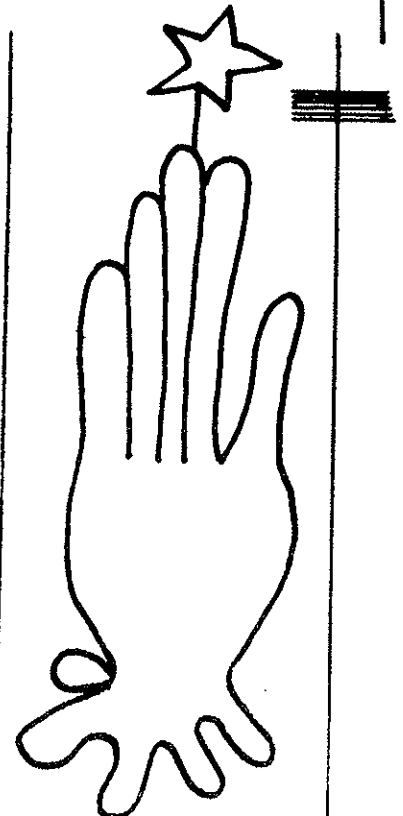
61. 1499

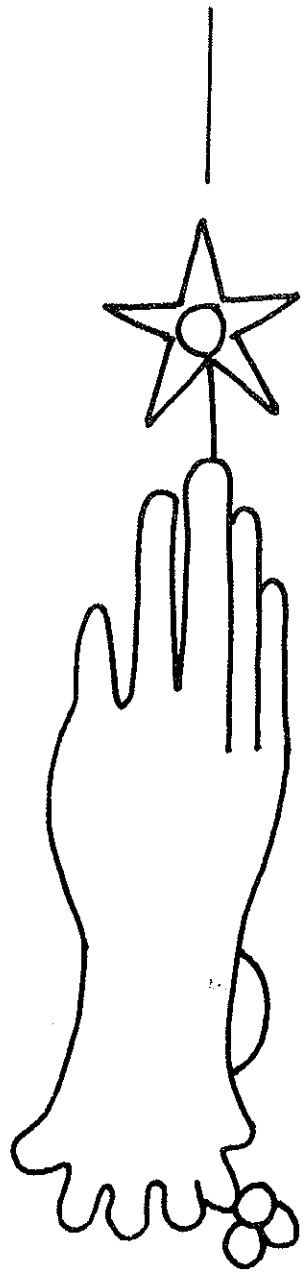
62. 1496

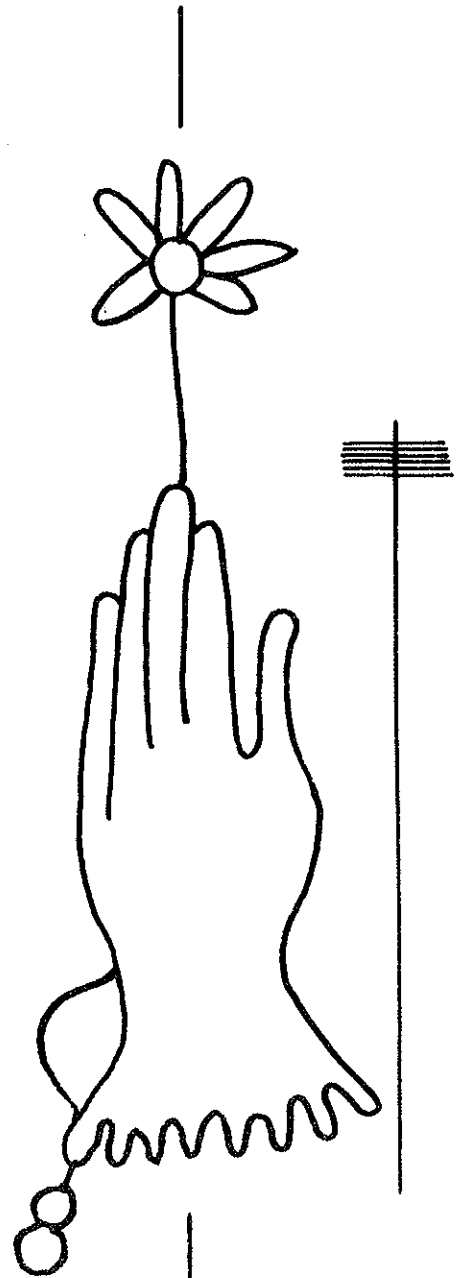
64. 1497

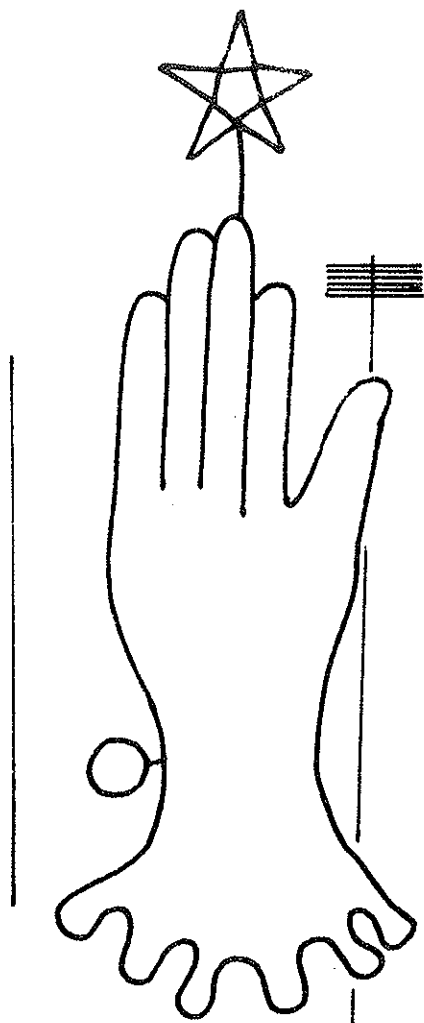
65. 1499

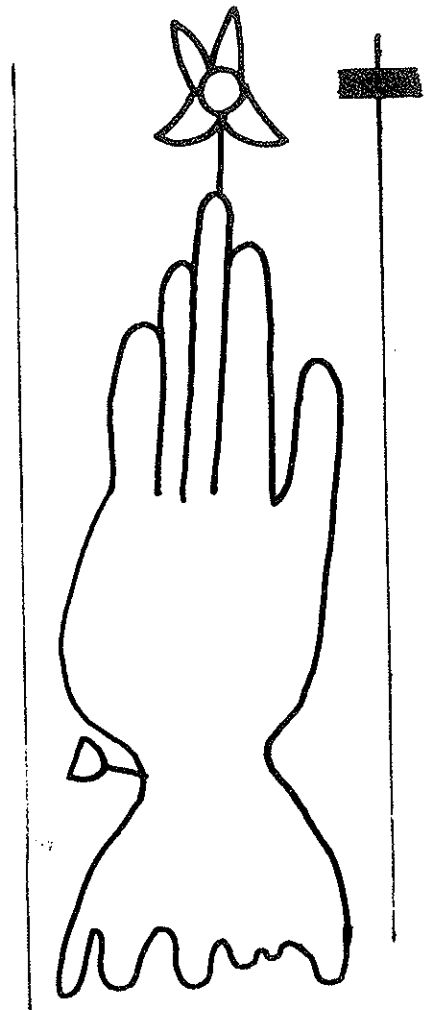
66. 1494

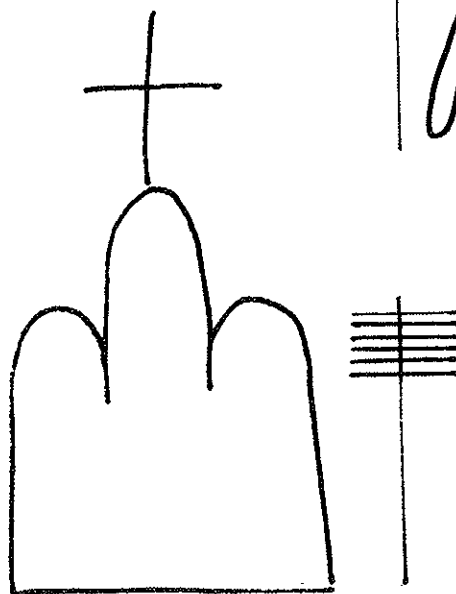
67. 1494

68. 1487

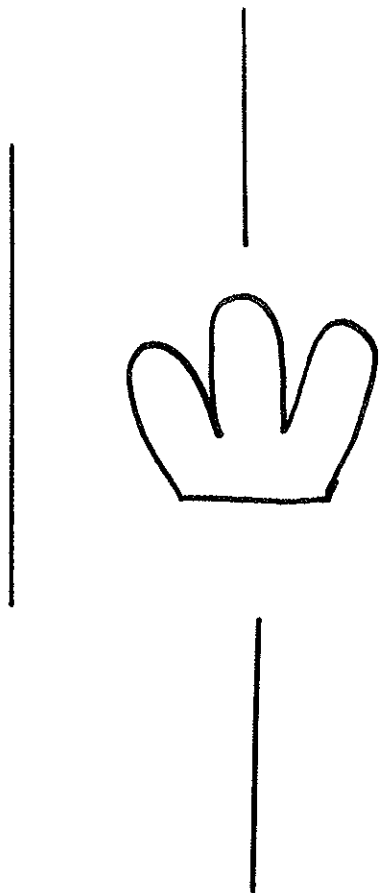

69. 1494

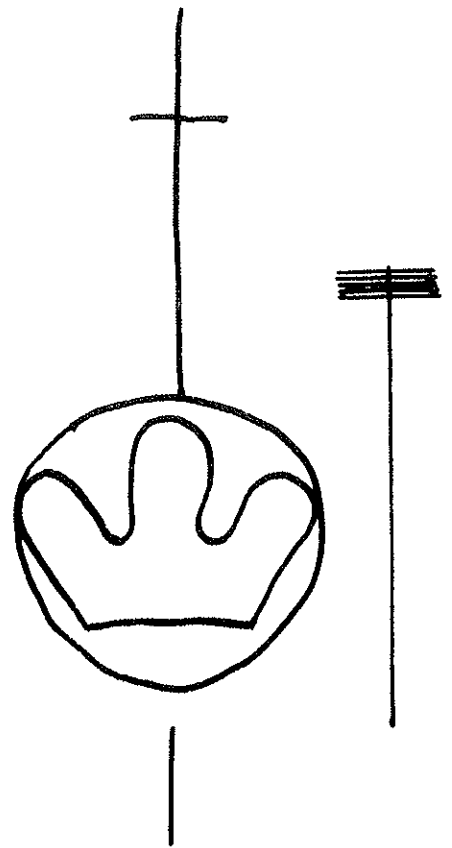

70. 1399

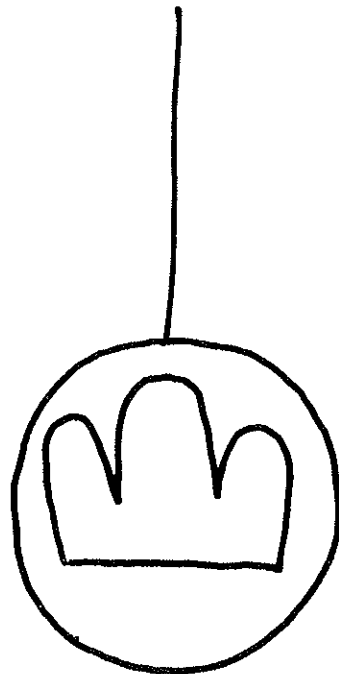

71. 1453 i 1467

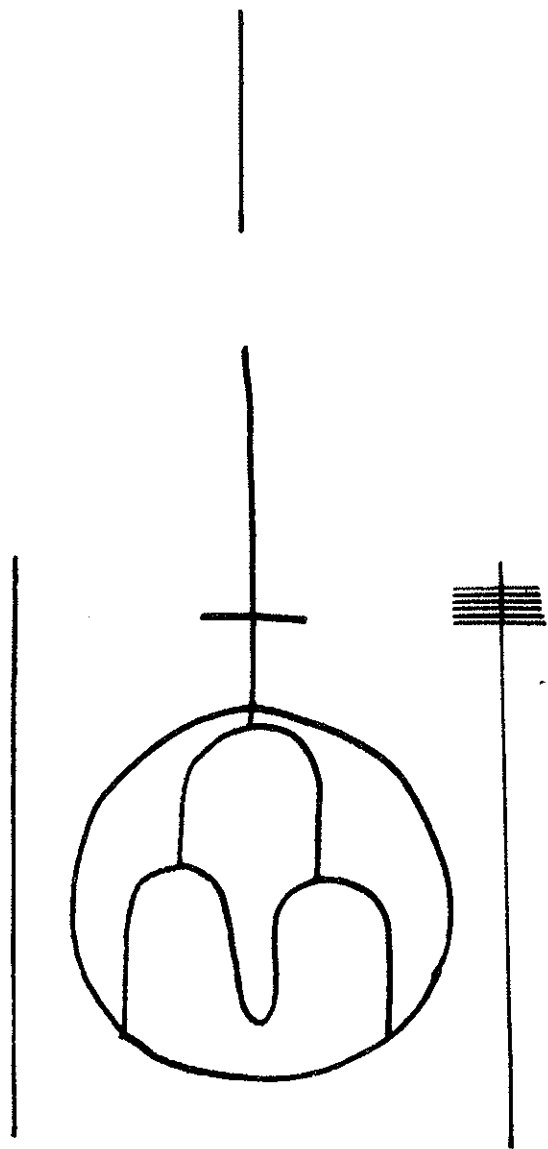

72. 1457, 1480 i 1482

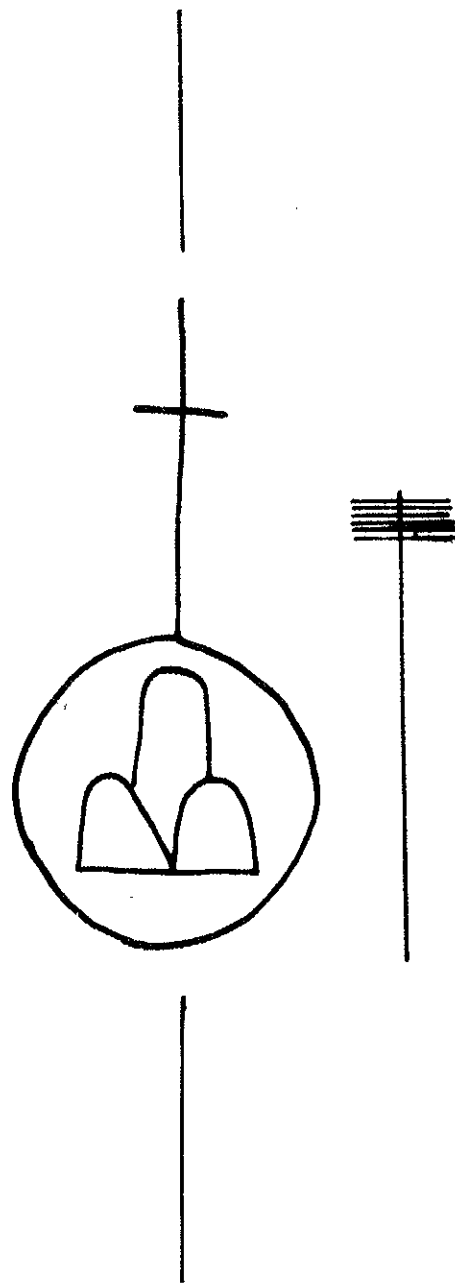

73. s. XVp

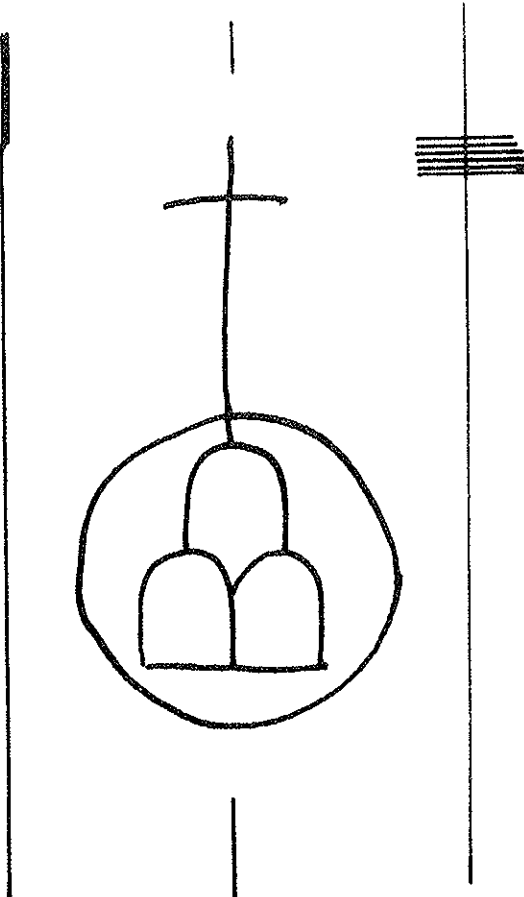

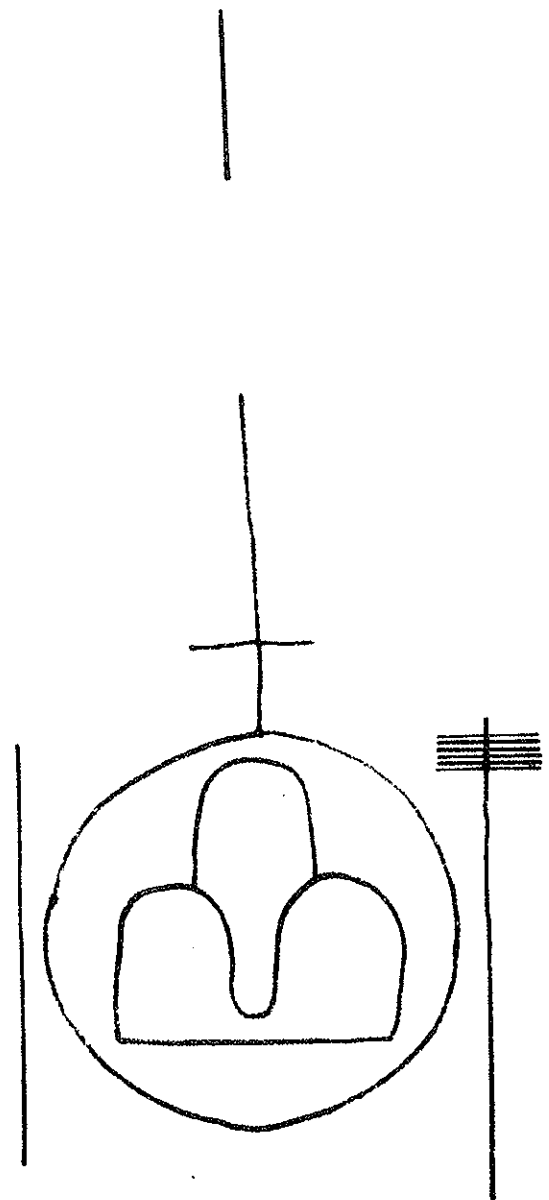
74. 1482

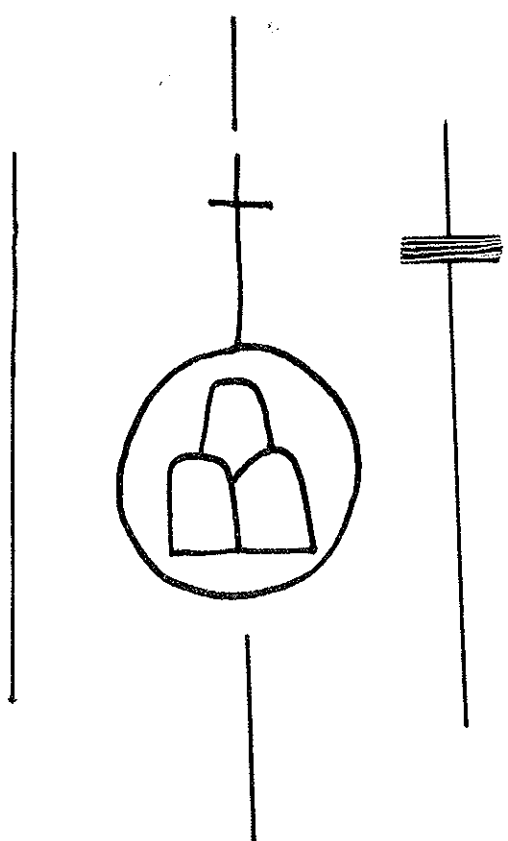
75. 1489 i 1491

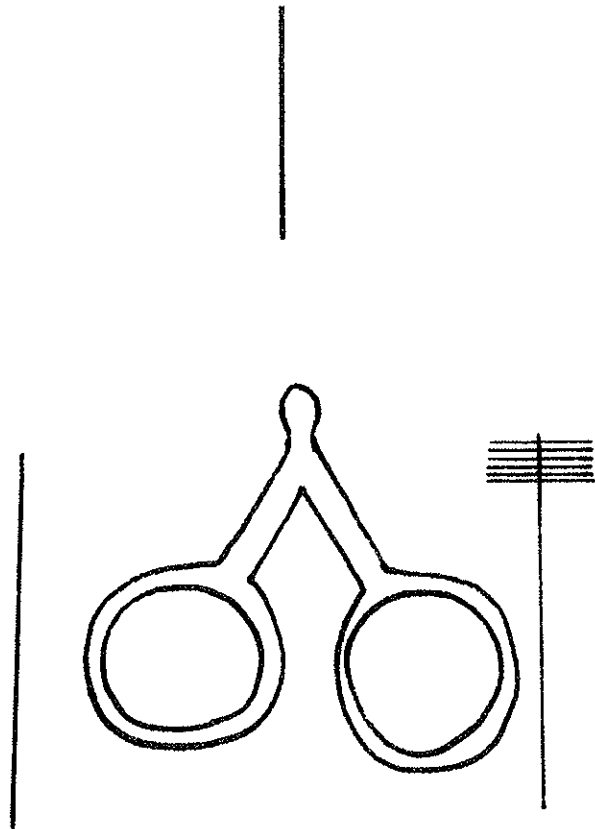
76. 1480-82, 1485 i 1489

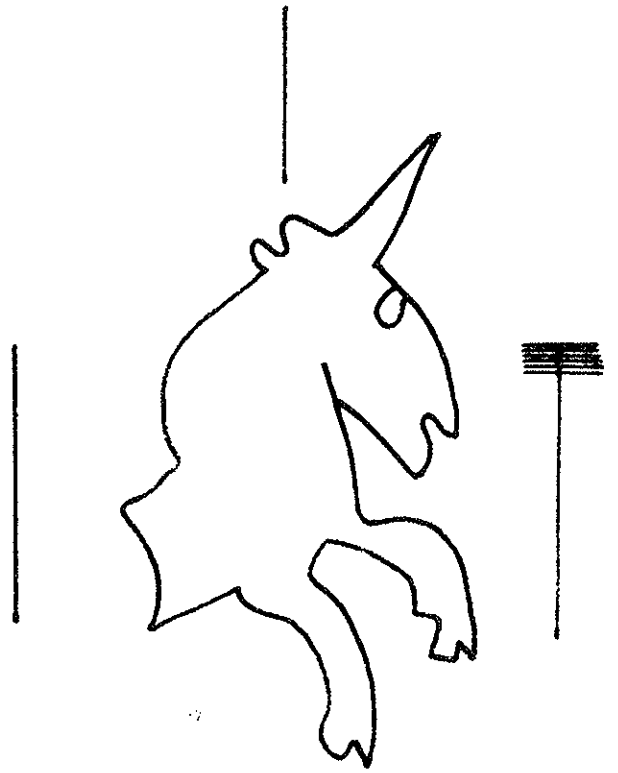
78. 1486

77. 1486

79. 1471

80. 1399